

Vilka möjligheter ger den svenska aktiebolagsrätten ett aktiebolag att ta socialt ansvar?

Erik Lindberg

Kandidatuppsats i handelsrätt

Associationsrätt

HT2012

Handledare

Krister Moberg

LUNDS UNIVERSITET
Ekonomihögskolan

Förord

Stort tack till min handledare Krister Moberg för motivation, ovärderlig hjälp och kreativa samtal.

Tack till min gode vän Fatime Nedzipovska som sitt sociala entreprenörskap inspirerat mig till att skriva den här uppsatsen.

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	12
1.1	Ämne Bakgrund	12
1.2	Syfte & Problemformulering.....	13
1.3	Metod och material	13
1.4	Avgränsningar	15
2	Om socialt ansvar – en introduktion	16
2.1	Hållbarhetsbegreppet.....	16
2.2	Corporate Social Responsibilities	17
2.2.1	CSR – ur ett historiskt perspektiv	17
2.2.2	CSR som begrepp.....	18
2.2.3	Bolags ansvar enligt FN – The Global Compact	20
2.2.4	Socialt ansvar som ISO-standard	20
2.2.5	CSR ur ett lagstifningsperspektiv.....	21
2.2.6	Varför arbetar företag med CSR?	22
2.3	Socialt ansvar	23
2.3.1	Socialt ansvar i förhållande till CSR.....	23
2.3.2	Hur uppsatsen definierar socialt ansvar och socialt ansvar i praktiken	23
3	Socialt ansvar ur ett transaktionsperspektiv	25
3.1	Inledande ord om kategoriseringen.....	25
3.2	Transaktion A - Affärshändelser vilka ger ett positivt nettoflöde tillbaka till aktiebolaget.....	27
3.3	Transaktion B - Affärshändelser vilka ger ett negativt nettoflöde av värde tillbaka till företaget.....	28
3.4	Transaktion C - Affärshändelser vilka inte ger något värdeflöde tillbaka till företaget alls.....	29
4	Möjligheten att ta socialt ansvar i ett svenskt aktiebolag	30
4.1	Socialt ansvar och syftet.....	30
4.1.1	Aktiebolag med vinstsyfte till fördelning mellan aktieägarna	30

4.1.2	Aktiebolag med vinstsyfte med annan fördelning än mellan aktieägarna. – blandat syfte	32
4.1.3	Två eller flera syften	32
4.1.4	Aktiebolag utan konventionellt vinstsyfte	33
4.1.5	Syftet och affärshändelser vilka tar ett socialt ansvar	34
4.2	Socialt ansvar och reglerna om värdeöverföringar	35
4.2.1	Värdeöverföringar – några utgångspunkter	35
4.2.2	Annan affärshändelse enligt 17:1 punkt fyra	36
4.2.3	Helt eller delvis benefika transaktioner.....	37
4.2.4	Några förutsättningar för att en värdeöverföring ska vara lagenlig.	38
4.2.5	Möjligheten till gåva enligt 17:5 ABL.....	39
4.2.6	Värdeöverföringar och socialt ansvar	40
4.3	Verksamhetsföremålet.....	42
4.3.1	Verksamhetsföremålet och socialt ansvar	43
5	Några slutsatser och avslutande kommentarer	45
5.1	Gällande rätt	45
5.2	De lege ferenda	46
5.3	Slutsats	46

Sammanfattning

Uppsatsen syftar att redogöra för gällande rätt för vilken möjlighet den svenska aktiebolagsrätten ger ett svenskt aktiebolag att ta socialt ansvar. Läsaren får en inblick i den omliggande begreppsapparaten kring socialt ansvar. Däribland Hållbar utveckling och Corporate Social Responsibilities (CSR). Uppsatsen definierar inom ramen för uppsatsen att socialt ansvar är en del jämte miljömässigt och ekonomiskt ansvar vilket ett aktiebolag har inför samhället.

Uppsatsen visar sedan på tre exempel hur socialt ansvar tages av ett aktiebolag ur ett perspektiv på transaktioner. Uppsatsen redogör för de aktiebolagsrättsliga reglerna om vinstsyftet, värdeöverföringar och verksamhetsföremålet. Sedermera görs en analys av de tre exemplens överensstämmande med gällande aktiebolagsrätt. Rättskällor föremål för den här uppsatsen är framförallt, lagtext, doktrin och förarbeten.

Uppsatsen finner att så länge det sociala ansvaret genomföres baserat på en idé om affärsmässighet så är möjligheterna till socialt ansvar stort i ett vinstdrivande aktiebolag. Ska det sociala ansvaret gå ut över vad som är lönsamt för aktiebolaget måste det speglas i bolagsordningen i mån av syftesbestämmelsen och angivandet av verksamhetsföremålet.

Summary in English

The paper aims to clarify the possibility for social responsibility of the Swedish company law gives a Swedish limited company to perform social responsibility due to existing law. The reader gets a glimpse of the surrounding terminology concerning social responsibility. Including Sustainability and Corporate Social Responsibilities (CSR). The paper defines social responsibility as a framework for the thesis as a one of three parts a corporation have to society together with environmental and economic responsibility.

The thesis then shows three examples how a company from the perspective of transactions can perform social responsibility. The paper outlines the company law on purpose of profitmaking, transfers of value, and its business objects. Furthermore an analysis of the three of the transaction examples is performed in the light of applicable corporate law. Main sources of this paper are the law, doctrine and preparatory work to the Swedish companies act.

The thesis finds that while social responsibility is carried out based on an idea of business lines, the opportunities for social responsibility are favorable for profit seeking corporations. Will CSR exceed what is profitable for the corporation, it must be reflected in the Articles of Association regarding the purpose of the company and/or the overall business objectives.

Förkortningar

ABL Aktiebolagslag (2005:551)

CSR Corporate Social Responsibility

EU Europeiska Unionen

ISO International Organization for Standardization

NJA Nytt juridiskt arkiv avd. I

OECD Organization for Economic Co-operation and Development

1 Inledning

Syftet med det här kapitlet är att ge läsaren introduktion till kandidatuppsatsens bakgrund, syfte och frågeställning. Kapitlet redogör även för metod och material samt problematiserar avgränsningar till följd av ämnesvalet.

1.1 Ämne | Bakgrund

Bolags ansvar i samhället är en fråga vilken fått ett ökat utrymme i samhällsdebatten.¹ *Corporate Social Responsibilities (CSR)* eller bolags samhällsansvar är en strategisk byggsten och har en ökad inverkan på företagets agerande, miljömässiga, arbetsmässiga och övriga sociala affärshändelser för att öka bolagets anseende har fått större relevans för bolagens intäkter av deras huvudverksamhet.² Sasja Beslik chef för ansvarsfulla placeringar på Banco Fonder menar dock att företagen måste ta ett mer genuint ansvar och ej endast diskutera ämnet CSR.³

Swedbank AB, en börsnoterad bank, förvärvade namnrättigheterna till den nya nationalarenan i fotboll för 150 miljoner kronor, namnrättigheter de skänkte bort till den ideella antimobbingorganisationen *Friends*.⁴ Att betala 150 miljoner kronor för namnrättigheter vilka sedan ges bort till synes ”*gratis*” motiveras genom att storbanken vill utöka sitt sociala engagemang. Även då Swedbank årligen omsätter hundratals miljarder kronor så visar exemplet och summan ändock på en intressant juridisk problematik. Särskilt i en internationell och historisk återblick av det amerikanska rättsfallet *Dodge v. Ford Motor Co* ställs problemet på sin späts. Kontexten i rättsfallet var att Henry Ford beslöt att minska aktieägarnas tilltänkta utdelning för att använda vinstmedlen till höjda löner för aktiebolagets anställda. Ett beslut vilket angreps av aktieägarna och där domskälen är väldigt klara på att ett sådant åsidosättande av aktieägarnas intressen ej är godtagbart.⁵ Med en hastig återgång till förutsättningarna i Swedbank AB:s affärsbeslut så uppkommer frågeställningen huruvida överföringen av det värde som representerar 150 miljoner kronor av aktiebolagets pengar till ett socialt

¹ Se t.ex. Dagens Nyheter 1.

² Henningfeld et al, s. 3-4.

³ Dagens Nyheter 2

⁴ Dagens Nyheter 3

⁵ Bergström & Samuelsson, 2009, s. 97ff.

engagemang överensstämmer med aktiebolagsrätten. Det juridiska perspektivet på aktiviteter vilket ett aktiebolag frivilligt involverar sig i är inte lika tydligt stipulerat som det regelverk för vilka alla företag måste prestera enligt nationell och internationell rätt. Miljörett och arbetsrett är två sådana exempel på områden vilka sätter ramarna för företagens obligatoriska ansvar inför sin verksamhet. Uppsatsförfattaren finner det mycket intressant att se hur frivilliga aktiviteter vilka ämnar ta ett socialt ansvar faller i samklang med den svenska aktiebolagsrätten. Ett utökat, ej ekonomiskt motiverat socialt ansvar kan sägas stå i strid med Milton Friedmans idé om att företag skall maximera sin vinst.⁶ Att bedriva verksamhet med ett socialt ansvar står i stark korrelation till vad vid en given tidpunkt anses utgöra socialt ansvar.⁷ Ett illustrerat exempel är att den sociala situationen för arbetstagare idag ej är densamma som när industrialismens epok började ta fart. Det är svårt att presentera några faktiska skillnader mellan det upplevda sociala ansvaret mellan dåtid och nu tid. Framförallt genom att det utan källhänvisning till trovärdig forskning är svårt att påvisa hur den faktiska sociala situationen i förhållande till det förväntade sociala ansvaret skiljer sig mellan då och nutid. Det blir framförallt svårt att argumentera för när det sociala ansvaret var som störst i förhållande till vilket ansvar som ålades av företaget i mån av obligatorisk lagstiftning. Vad som ansågs vara ett utökat och ej obligatoriskt socialt ansvar för 200 år sedan kan i många fall vara reglerat i lag idag. Rättsområden där det är särskilt tydligt är inom arbetsmiljö, miljöretten och arbetsrättens framväxt. Förändringen i synen på hur verksamhet skall bedrivas kan meddelas genom lagstiftaren i form av obligatorisk lagstiftning vilken skall följas av alla företag eller för företag med viss typ av verksamhet. Dessutom kan tidigare tillåten verksamhet genom lagstiftaren bli förbjuden till följd av uppkomsten av mer skyddsvärda intressen. Hur bolaget skall förhålla sig till rätten står tämligen klart även då bolagsskandaler där lagar brutits uppdagas från tid till otid. I föreliggande uppsats har uppsatsförfattaren avsikten att analysera huruvida aktiebolaget i egenskap av associationsform har möjlighet att genomföra affärshändelser vars ena effektmål är att ta socialt ansvar.

1.2 Syfte & Problemformulering

Syftet med uppsatsen är att se vilka möjligheter den svenska aktiebolagsrätten ger ett aktiebolag att ta ett socialt ansvar.

Problemformuleringen lyder: vilka möjligheter har ett aktiebolag att ta socialt ansvar enligt aktiebolagsrätten?

1.3 Metod och material

Uppsatsens metod är skriven enligt klassisk rättsdogmatisk metod. Den rättsdogmatiska metoden kännetecknas av att den presenterar rättsordningen som ett system av

⁶ Friedman, 1979, s. 32-33.

⁷ Henningfeld et al, s. 6-8.

huvudregler och undantag.⁸ Utifrån vad den rättsdogmatiska metoden förordnar studeras relevanta rättskällor utifrån den rättskällehierarki vilken är lämplig för den undersökta rättsordningen. Normalt studeras därför lag, lagförarbeten, rättspraxis och doktrin.⁹ Det ska poängteras att i linje med vad Aleksander Peczenik lyfter fram i sin Juridikens allmänna läror så innebär den rättsdogmatiska metoden att författaren bör undersöka ursprunget hos en rättskälla för att sedan ta ställning till rättskällans legitimitet.¹⁰ Det finns därför ingen motsättning av att i uppsatsen i tillägg till typiska rättskällor redogöra för annan fakta som kan tänkas påverka gällande aktiebolagsrätt, så länge författaren undersöker ursprunget och värderar källans legitimitet som rättskälla.¹¹ Som metodkritik för den rättsdogmatiska metoden ska det lyftas fram att metoden inte är helt utan allmänna läror vilket för följderna att metoden kan påstås vara normativ.¹²

Begreppen om aktiebolagets sociala ansvar är många och uppsatsens inledande kapitel följs av kapitel två som utgör en begreppsorientering kring den mer övergripande termen CSR. Materialet är hämtat från akademiska källor kring CSR, överstatliga samarbeten, Non Governmental Organizations (NGO:s) och övriga källor relevanta för att utröna begreppet om socialt ansvar. Kapitlet är som läsaren säkert inser av en något mer tvärvetenskaplig karaktär. Kapitlet är dock nödvändigt för att ge läsaren inblick i den bakomliggande terminologin vilka delar av syftet och problemformuleringen vilar på. Att som i kapitlet två inhämta yttranden från rekommendationer från den europeiska gemenskapen utgör inte ett hinder för den rättsdogmatiska metoden. Ulf Bernitz lyfter fram sådana källor som så kallad *soft law* och lämnar inte källorna utan betydelse.¹³ Socialt ansvar har ingen legaldefinition. Uppsatsen kommer därav ta ställning till definitionen av socialt ansvar och redogöra för karaktäristiken för de affärshändelser vilka aktualiseras när aktiebolaget tar ett socialt ansvar i kapitel tre. I kapitel fyra sker en rättsutredning av de aktiebolagsrättsliga rättskällorna. De aktiebolagsrättsliga källorna utgörs typiskt sett av offentligt tryck, både gammal och ny lagtext, doktrinen utgörs av lagkommentarer och läroböcker samt nordisk rätt och Internetkällor.¹⁴ Det är även svårt att analysera aktiebolagsrättens normer utan inflytande av ekonomiska forskningsrön.¹⁵ Den övergripande analysen sker löpande i takt med rättsutredningen.¹⁶ Uppsatsen avslutas med ett sammanfattande kapitel vilket inleder med att summera vad gällande rätt ger aktiebolag för möjlighet att ta ett socialt ansvar. Här tillkommer inga nya rättskällor, utan vad som framkommit tidigare i uppsatsen struktureras i ett lämpligt schema för att underlätta ett slutligt rättsdogmatiskt ställningstagande. Uppsatsen innehåller även en de lege ferenda diskussion vilket sker som ett komplement till den löpande analysen. En de

⁸⁸ Peczenik, 2005, s. 249.

⁹ Bernitz, Ulf, 2010, s. 28.

¹⁰ Peczenik, 2005 s. 252.

¹¹ Ibid.

¹² Ibid.

¹³ Bernitz, 2010, s. 65.

¹⁴ Sandström, 2010, s. 30.

¹⁵ Bergström & Samuelsson, 2009, s. 17 2st.

¹⁶ Peczenik, 2005, s. 261.

lege ferenda diskussion för fram ett förslag på alternativ lagstiftning.¹⁷ Slutligen redovisas uppsatsens slutsats.

1.4 Avgränsningar

Författaren ämnar avgränsa uppsatsen till den gällande svenska aktiebolagsrätten ger aktiebolag för möjlighet att ta ett socialt ansvar. Uppsatsen avgränsas till primärt undersöka svensk nationell rätt och jämförande utblickar kommer endast att förekomma när det tillför något till uppsatsens syfte. Uppsatsen kommer ej genomföra någon lämplighetsdiskussion huruvida aktiebolaget *bör* ta ett socialt ansvar eller ej. Periferiska studier kommer i största möjliga mån att undvikas och de lege ferenda diskussionen kan påbjuda perifera poänger. Uppsatsen behandlar ej den enskilda aktieägarens möjlighet att för egen räkning bidra med socialt ansvar vilket hade aktualiserat skatterätt, vilket uppsatsen helt vill avgränsa sig ifrån

¹⁷ Peczenik, 1995, s. 313.

2 Om socialt ansvar – en introduktion

Det här kapitlet ger introduktion till begreppen kring bolags sociala ansvar. Kapitlets första avsnitt redogör för begreppet Hållbar utveckling. Avsnittet följer av en större del om CSR ur olika perspektiv. Kapitlet avrundas med ett avsnitt om socialt ansvar och avslutas med att redogöra för hur uppsatsen fortsättningsvis definieras.

2.1 Hållbarhetsbegreppet

När uppsatsförfattaren gjort en granskning av begreppen kring socialt ansvar återfanns omgående begreppet om hållbarhet. Delbegreppet *hållbarhet* är enligt Per Grankvist ett nyckelbegrepp när innebörden för det i avsnitt 2.2 beskrivna CSR-begreppet.¹⁸ Adderas ordet utveckling så får vi *Hållbar utveckling*. Ur *Brundtlandskommissionen* år 1987 går följande lydelse att återfinna: "*En hållbar utveckling är en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov*".¹⁹ Brundtlandskommissionen följdes av *Rio-konferensen* år 1992. Sprungen ur Rio-konferensen är *Agenda 21*.²⁰ Agenda 21 är en omfattande och detaljerad handlingsplan för att nå en hållbar utveckling, i en svensk kontext fick Agenda 21 en stor utbredning, på kommunalnivå fanns redan fyra år efter Rio-konferensen ett Agenda 21 arbete i samtliga kommuner.²¹ År 2000 stadgade FN sin *milleniedeklaration*.²² Deklarationen uppställer ett antal mål inom områdena fred, utveckling, miljö, mänskliga rättigheter, de särskilt utsatta, hungriga och fattiga.²³ Robert W. Kates et al skriver att de utsatta målens uppskattade kostnad ständigt ökar.²⁴ Gröndahl och Svanström menar att ett helhetsperspektiv på olika områden är nödvändigt för att nå en hållbar utveckling.²⁵ Global integration är en viktig parameter då olika nationer påverkas i olika stor utsträckning vid förändringar.²⁶ Tanken med hållbar utveckling är att det ska råda en

¹⁸ Grankvist, s. 16.

¹⁹ SOU 2004:104 s. 32ff.

²⁰ SOU 2004:104 s. 37ff.

²¹ Ibid.

²² United Nations General Assembly, 18 September 2000.

²³ Ibid.

²⁴ Robert W. Kates et al, s. 12ff.

²⁵ Gröndahl & Svanström, s.60ff.

²⁶ Ibid.

solidaritet mellan olika generationer, länder, grupper och länder och individens ansvar för påverkan av den globala samverkan.²⁷ Graden av hållbar utveckling beror till stor del på olika nationers förmåga att adaptera till nya paradig.²⁸ Hållbar utveckling sägs ofta utgöras av tre faktorer vilka måste aktas för att uppnå målen för en hållbar utveckling.²⁹ En av styrkorna med begreppet om hållbar utveckling är att de här faktorerna ger en kompromiss mellan de som värdesätter miljömässiga mål, ekonomisk tillväxt och mänskliga rättigheter.³⁰ Vederbörande tre faktorer tituleras som den *ekonomiska tillväxten*, *social rättvisa* och *hållbarhet i miljömässiga termer*.³¹ Avslutningsvis bör det framhåvas att under Förenta Nationernas toppmöte om hållbar utveckling år 2002 i Johannesburg erkändes begreppet hållbar utveckling som en överordnad princip i FN:s arbete.³²

2.2 Corporate Social Responsibilities

2.2.1 CSR – ur ett historiskt perspektiv

Begreppet Corporate Social Responsibilities anses av Hans De Geer ha kommit för att stanna.³³ Han menar att det inte är en fråga om företag ska ta ett socialt ansvar utan *hur* de ska ta ansvaret.³⁴ I den kontexten kan det vara intressant att se hur utvecklingen fram tills dagens datum³⁵ har skett av begreppet och dess praktiska tillämpning. Ur ett svenskt perspektiv återfanns en tid före industrialiseringen framförallt ett aktivt ansvar inom järnbruksindustrin där det privata näringslivet tog ett ansvar.³⁶ Järnbruken utgjorde försörjningssystem och täckte även för behovet av skola, sjuk - och äldreomsorg.³⁷ Vid industrialiseringen försvann brukets ansvar för den sociala standarden och företagets roll blev att förse arbetarna med pengar.³⁸ Det basala ansvaret överfördes till den framväxande offentliga sektorn.³⁹ Exemplet på företag vilka tog ett utökat socialt ansvar, framförallt för sina arbetstagare upphörde dock ej att förekomma. LM Ericsson startade under 1940-talet daghem för företagets anställdas barn.⁴⁰ Daghemmet var bara ett av flera så kallade välfärdsaktiviteter vilka L.M. Ericsson erbjöd sina anställda, att erbjuda sina anställda förmåner ansågs emellertid ej vid dåtiden utgöra ett socialt ansvar.⁴¹

²⁷ SOU 2004:104 s. 32 ff.

²⁸ Gröndahl & Svanström, s. 62ff ff.

²⁹ Ibid.

³⁰ Robert W. Kates et al, s. 16ff.

³¹ Gröndahl & Svanström, s. 61ff ff.

³² SOU 2004:104 s. 36ff.

³³ Borglund et al, 2009, s. 13.

³⁴ Ibid.

³⁵ januari 2013.

³⁶ Borglund et al, 2009, s. 15.

³⁷ Ibid.

³⁸ Ibid.

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Grafström et al, 2008, s 28.

⁴¹ Ibid.

Grafström et al menar dock att en del företag idag benämner liknande initiativ som socialt ansvar när de sker i utvecklingsländer.⁴² Howard R. Bowens publicerad 1953 en bok vilken heter *Social Responsibilities of the businessman*.⁴³ Boken blev början på en debatt kring det sociala ansvaret för företagsledare.⁴⁴ Debatten kulminerade i att en aktieägare till ett oljeföretag stämde företaget för beslutet att donera pengar till Princeton University.⁴⁵ Domstolen ansåg emellertid att det fanns en korrelation mellan företagets beslut att donera pengar till universitetet och dess möjlighet att säkra framtida arbetskraft.⁴⁶ Friandet av oljeföretaget blev startskottet för att filantropiska tankar spred sig i USA. Det bildades så kallade två och fem procentsklubbar⁴⁷ vars medlemmar utgjordes av företagsledare vilka skänkte mer än två respektive fem procent av företagets vinst.⁴⁸ Lez Rayman-Bacchus menar att de senaste 30 årens företagsskandaler i USA och Storbritanien har inneburit en ökad fokus på CSR.⁴⁹ Idag är begreppet viktigt för företagens positionering som aktörer i samhället och företagen arbetar mycket med sina planer för CSR.

2.2.2 CSR som begrepp

Allt sedan framväxten av CSR som fenomen så har också begreppet slagit sig in i den akademiska värden. CSR begreppet återfinns inte minst inom den företagsekonomiska forskningen och har varierade teoretiska definitioner förutom den rent lexikaliska. Carroll & Buchholtz publicerade i sin artikel en modell som presenterande socialt ansvar som en pyramid med olika nivåer av ansvar och hur de korrelerar med samhället.⁵⁰ Basen utgörs av *The Economic Responsibilities* vilka är de ekonomiska krav som ställs på samtliga bolag av det samhälle vilket företaget har en relation till. Exempel på ekonomiska krav är att företaget betalar lön till sina anställda eller ger rättmätig vinst till sina aktieägare. *Legal Responsibility* ses i den kontexten av Carroll & Buchholtz modell som en kodifiering av samhällets moraliska syn. Företaget kan inte bryta mot moraliskt ansvar kodifierat av samhället i lagar utan att förvänta sig skäligen reprimander uppställda i lagen i fråga. *Ethical Responsibility* är det etiska ansvar som förväntas att ett bolag tar. Ansvaret är tillskillnad från det legala ansvaret av en obligatorisk natur till följd av tvingande lagstiftning. *Philanthropic Responsibility* är det stora ansvar ett bolag kan ta gentemot samhället, ett ansvar vilket är önskat av samhället.⁵¹ Carroll & Buchholtz menar att äkta socialt ansvar innebär ett arbete med alla fyra delar av pyramiden. Författarnas definition av CSR är att CSR når upp till samtliga förväntningar på organisationen av samhället vid en given tidpunkt.⁵² Crowther & Rayman-Bacchus menar

⁴² Grafström et al, 2008, s 28.

⁴³ Grafström et al, 2008, s 29.

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Ibid.

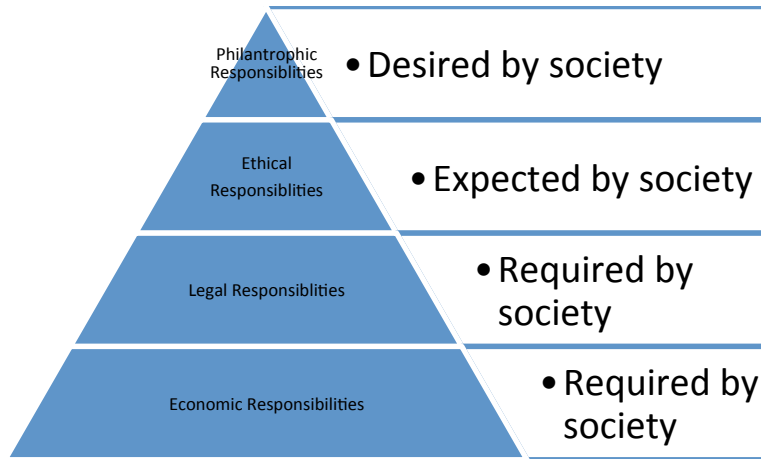
⁴⁹ Crowther & Rayman-Bacchus, s.23-25.

⁵⁰ Henningfeld et al, s. 6-8.

⁵¹ Ibid.

⁵² Ibid.

att CSR uttrycker den trovärdighets-och förtroenderelation vilken existerar mellan samhället och bolaget.⁵³ Missköter sig ett bolag med sociala åtaganden blir förtroendet lägre. Omvänt så förklaras socialt ansvar av att bolagen vill stärka sitt förtroende ytterligare utöver de minimumkrav vilka är obligatoriska till följd av gällande lagstiftning.⁵⁴

Figur 1 Carrolls CSR Pyramid⁵⁵

Per Grankvist skalar ner CSR-begreppet och menar att det handlar om ansvar inför de tre huvudsakliga områden som hållbar utvecklingsbegreppet uppställer, följaktligen; Ekonomiskt ansvarstagande, Miljömässigt ansvarstagande och Socialt Ansvarstagande. Han menar vidare att det ej går att fokusera på ett enda område och utesluta de övriga utan det krävs en balans.⁵⁶ Grankvist avslutar med en parameter där det etiska ansvarstagandet påverkar hur vi praktiskt genomför ansvarstagande inom de tre övriga grenarna. Det etiska ansvaret är konsekvensen av att företag består av människor och människor präglas av sin moral.⁵⁷ Grankvist menar att många felaktigt drar slutsatsen att CSR, då termen innehåller det engelska ordet ”social” endast inkluderar socialt ansvar och inte miljöansvar.⁵⁸ Grafström et al pratar istället om den etymologiska betydelsen av företagets sociala ansvar och brukar socialt ansvar såsom en översättning av CSR.⁵⁹ Samarbetes organisation CSR-sweden benämner att företag som arbetar med CSR är företag som tar ett samhällsansvar och är engagerade i samhällsutvecklingen.⁶⁰ Svenskt Näringsliv citeras med ”ökat tryck på företagen att respektera mänskliga rättigheter, grundläggande arbetsrättsprinciper och grundläggande miljöstandarder oavsett var i världen de verkar”.⁶¹ I övrigt översätter de CSR till socialt ansvar i likhet med Grafström,

⁵³ Crowther & Rayman-Bacchus, s. 38-39.

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Caroll, 1991.

⁵⁶ Grankvist, s. 16.

⁵⁷ Grankvist, s. 149.

⁵⁸ Grankvist, s. 17-18.

⁵⁹ Grafström et al, s. 14-16.

⁶⁰ CSR Sweden

⁶¹ Svenskt näringsliv.

samtidigt ställer de sig bakom FN:s principer och OECD:s riktlinjer för multinationella företag.⁶² OECD pratar framförallt om Corporate Responsibility och stakar ut riktlinjer för hur multinationella företag ska ha ett ansvar för social, miljömässig och ekonomisk utveckling.⁶³

2.2.3 Bolags ansvar enligt FN – The Global Compact

Inom de Förenta Nationerna (FN) finns ett par klart stadgade riktlinjer för företag, kallade *The Global Compact*. Riktlinjerna fastställer principer om mänskliga rättigheter, arbetsmässiga och miljömässiga samt anti korruptionsmässiga. Principerna finns i sin fullständiga lydelse i en Bilaga A till den här uppsatsen.⁶⁴ Tanken med The Global Compact är att företag skall ansluta sig till på frivillig basis till att följa principerna och därmed få pressen på sig att följa värdena.⁶⁵ För att ansluta sig till The Global Compact måste den verkställande direktören eller motsvarande befattningshavare skicka ett brev, företrädesvis med godkännande av bolagets styrelse, med innehållet att de stödjer global compact och dess agenda till FN:s generalsekreterare.⁶⁶ I John Ruggies (FN) rapport från 2009 om företagande och mänskliga rättigheter anses det att bolagsrätten i ett land direkt avgör vad företag gör och hur det gör det. Dock anses fortfarande förståelsen för bolagsrättens betydelse för mänskliga rättigheter vara bristande. Han lyfter fram att domstolar och myndigheter ändock, vid tidpunkten för rapporten börjat inse vikten av graden av socialt ansvarstagande visas för allmänheten. Som förebild lyfts en dansk reglering⁶⁷ fram tvingar som tvingar bolag att tydligt visa sina CSR-plan och vid avsaknaden av en sådan, även presentera det faktum att det ej existerar.⁶⁸

2.2.4 Socialt ansvar som ISO-standard

Det finns även en ISO-standard för företags socialt ansvar. ISO 26000 är en internationell standard vilken fastställer riktlinjer för socialt ansvarstagande. Standarden bygger på sju grundläggande principer vilka definierar begreppet socialt ansvarstagande. ISO 26000 framställer vad företag och organisationer kan bidra med för handlingar för att nå en hållbar framtid. Standarden är avsedd för att uppmuntra företag och organisationer att ta ett större socialt ansvar än vad lagen kräver, samtidigt som standarden slår fast att företagets efterlevande av lagen är ett obligatoriskt åliggande och ett essentiellt led för företagen i deras mål att ta socialt ansvar.⁶⁹ En viktig skillnad gentemot många andra ISO-standarder är att den ej leder till någon certifiering eftersom graden av frivillighet

⁶² Ibid.

⁶³ OECD.

⁶⁴ FN 2

⁶⁵ Regeringen 1

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Jfr. Act amending the Danish Financial Statements Act.

⁶⁸ A/HRC/11/13 HUMAN RIGHTS COUNCIL Eleventh session Agenda item 3 s. 9.

⁶⁹ Svensk Standard Standardisering 1.

kring riktlinjerna är så pass hög. Tanken är att standarden skall vara vägledande för både offentliga och privata organisationer.⁷⁰

2.2.5 CSR ur ett lagstifningsperspektiv

I propositionen till 2005 års aktiebolagslag framgår det att vid tiden för presentationen av innehållet i propositionen att den då pågående diskussionen avseende CSR beaktades av regeringen.⁷¹ Regeringen lägger inom begreppsdiskussionen i anslutning till diskussionen kring aktiebolagets syfte miljömässiga, etiska och olika jämställdhetsproblem. Regeringens åsikt är dock att avseende aktiebolagets syfte inte bör anpassas efter socialt ansvar och att förslag på sådana regleringar lämnas utanför den rent aktiebolagsrättsliga lagstiftningen.⁷² Till propositionen till 2005 års aktiebolagslag går dock att läsa att det varit lagstiftarens syfte att ge en balans mellan en flexibelt konkurrenskraftig aktiebolagslag och en affärsetisk reglering.⁷³ Ur propositionen går det att läsa följande citat:

”Ytterst är det företagets ägare och styrelser som måste garantera att verksamheten utövas i enlighet med gällande rättsliga och etiska normer.”⁷⁴

Lagstiftarens stadgande belyser att bolagens ägare ansvarar för att verksamheten skall utövas i enlighet med rättsliga och etiska normer.⁷⁵ Även på den Europeiska gemenskapen förekommer CSR-begreppet i olika meddelanden från kommissionen. I ett meddelande från kommissionen lades följande definition fram:

”att företagen på frivillig grund integrerar sociala och miljömässiga hänsyn i sin verksamhet och i sin samverkan med intressenterna.”⁷⁶

Vidare resonerar Kommissionen som så att ta socialt ansvar ej endast innebär att företaget uppfyller de rättsliga kraven utan att företaget även utan ”går längre än vad som krävs genom att investera ”mer” i humankapital, miljö och relationer med intressenter.”⁷⁷ Kommissionen poängterar dock att företagets sociala ansvar inte skall ersätta utvecklingen av en lämplig lagstiftning som genom lagar och förordningar förordnar om sociala rättigheter eller miljöstandarder.⁷⁸ I ett senare meddelande från Kommissionen till Europaparlamentet presenterar Kommissionen en ny definition av CSR som ”företagens ansvar för den egna verksamhetens konsekvenser för samhället”.⁷⁹ Kommissionen identifierar en rad faktorer vilka kan öka genomslagskraften för politiken på området.⁸⁰

⁷⁰ Svensk Standard Standardisering 2.

⁷¹ Prop. 2004/05:85 s. 219ff.

⁷² Ibid.

⁷³ Prop. 2004/05:85 s. 204.

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Samuelsson, Per, *Konkurrerande modeller för bolagsstyrning*, s. 23.

⁷⁶ KOM(2001) 366 s. 6.

⁷⁷ Ibid.

⁷⁸ KOM(2001) 366 s. 7.

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ KOM (2011) 681 s. 6.

Däribland lyfter Kommissionen fram följande att det föreligger ett behov av att förtydliga vilka förväntningar vilka åläggs företagen samt säkerställa att EU:s definition av företagens sociala ansvar ligger i linje med ifrågavarande internationella principer och riktlinjer på ämnet.⁸¹ Kommissionen lyfter explicit fram behovet av att belöna ansvarsfullt företagande ekonomiskt, även med hjälp av investeringspolitik och offentlig upphandling.⁸² På det reglerande området identifierar Kommissionen behovet av att ta hänsyn till både självreglering och samreglering, vilket Kommissionen identifierar som viktiga arbetsmetoder för företagen att ta sitt sociala ansvar.⁸³ Av extra intresse är att Kommissionen anser att det politiskt föreligger ett behov av att erkänna rollen som den kompletterande lagstiftning har för att ge gynnsammare klimat för företag som frivilligt tar sitt sociala ansvar.⁸⁴

2.2.6 Varför arbetar företag med CSR?

CSR lyfts oftast fram som något värdeskapande för aktieägarna vilket förklarar drivkraften för företag att arbeta med CSR-frågor.⁸⁵ Borglund et al menar att det därav inte finns någon diskrepans mellan ett långsiktigt ökat aktieägarvärde och vinstmaximering. De menar att utvecklingen varit snabb och det delvis förklaras av ett ökat intresse på marknaden av CSR.⁸⁶ I praktiken kan CSR kommuniceras på väldigt olika sätt beroende på vad företaget tillhandahåller för produkter.⁸⁷ John Peters framhåller i Crowther och Rayman-Bacchus samlingsverk att den *goda kapitalismen* kan samexistera med CSR-arbetet och att i en ond värld blir goda företag lönsamma.⁸⁸ Grafström m.fl. framhåller att företagen i praktiken inte uteslutande kan förlita sig på att det räcker att ta hänsyn till rådande lagstiftning utan måste även känna till de övriga normsystem som finns i samhället. Ett ökat ansvarstagande kan leda till ett förbättrat anseende såväl som en situation där företaget till följd av att ha lovat att upprätthålla en vis nivå av CSR får en badwill när företaget inte mår med att upprätthålla sina mål.⁸⁹ David E. Hawkins menar att företagen gör rätt i förvaltandet av sitt varumärke försöka förebygga uppkomma skador på varumärket snarare än ”*brandssläcknings-problem*” till följd av plötsligt uppenbarade problem.⁹⁰ Hawking framhäver att istället för situationer där intresseorganisationer intar företagens motpart bör istället samarbeten inledas i arbetet att nå ett optimerat CSR-arbete.⁹¹

⁸¹ Ibid.

⁸² Ibid.

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Ibid.

⁸⁵ Borglund et al, 2009, s. 15.

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ Grafström et al, s. 61.

⁸⁸ Crowther & Rayman-Bacchus, 2004, s. 205ff.

⁸⁹ Grafström m.fl., s. 117.

⁹⁰ Hawking, s. 141.

⁹¹ Hawking, s. 194.

2.3 Socialt ansvar

2.3.1 Socialt ansvar i förhållande till CSR.

Grankvist visar en rad exempel på när företag arbetat med ett miljömässigt ansvarstagande inom ramen för sitt CSR-arbete.⁹² Grunden i ett sådant ansvarstagande är att företaget tänker på sin resursanvändning och resursåtervinning. Ett sådant ansvar anser Grankvist inte stå i strid med företagets vinstintresse, tvärt om, ett smartare resursarbete leder till minskad användning och slöseri vilket förknippas med kostnader.⁹³ John Peters argumenterar för att kvalitet är en viktig parameter eftersom det enligt klassiskt ekonomiskt tänkande är billigare att ersätta en felaktig vara än att tillverka en kvalitativ vara vilken ej behöver ersättas.⁹⁴ Peters menar att i kombination med en beaktning av det värde som inbringas vid ett aktivt CSR-arbete så kan motivationen för att arbeta med kvalitet öka.⁹⁵ Det ekonomiska ansvaret definieras mångt och mycket idén om att företag bidrar till samhällets utveckling.⁹⁶ Grankvist problematiserar dock kring det rådande ekonomiska klimatet och att flera röster höjts för att företagets långsiktiga samhällsengagemang kommer vara nödvändigt för en fortsatt utveckling.⁹⁷ I avseende av det rent direkt sociala arbetet menar Grankvist att det inkluderas att arbeta med trivsel på arbetsplatsen, arbetstagarnas trygghet och privata ställning.⁹⁸ Han lyfter även fram outnyttjade resurser i form av en underutvecklad mångfald i näringslivet.⁹⁹ Grankvist menar att med de sociala utmaningar vi står inför lokalt och globalt så kommer det långsiktigt vara lönsamt, även för företag, att lösa samhällsproblem.¹⁰⁰ Grafström et al menar att det är företagets verksamhet ska relateras till hur det sätter gränsen för av sitt sociala arbete. Att hjälpa utvecklingsländer kan motiveras genom framtida affärsintressen i landet. Författarna menar att det därav blir en fråga om trovärdighet när bedömningen av det sociala arbetet skall göras.¹⁰¹

2.3.2 Hur uppsatsen definierar socialt ansvar och socialt ansvar i praktiken

För att kunna svara på problemformuleringen samt uppnå uppsatsens syfte så gäller det att till rättsutredningen i kapitel fyra avgränsa vad socialt ansvar innebär för den här uppsatsen. Det återfinns en uppsjö akronymer vilka direkt eller indirekt försöker definiera begreppet CSR.¹⁰² Uppsatsförfattaren finner det intressant att Grankvist och många andra använder begreppet som ett paraplynamn för en mängd affärshändelser, vilka i huvudsak

⁹² Grankvist, s. 48-49.

⁹³ Ibid

⁹⁴ Crowther & Rayman-Bacchus, 2004, s. 208ff.

⁹⁵ Ibidem.

⁹⁶ Grankvist, s. 39.

⁹⁷ Ibid.

⁹⁸ Grankvist, s. 109-111.

⁹⁹ Ibid.

¹⁰⁰ Grankvist, s. 113.

¹⁰¹ Grafström et al, s. 160.

¹⁰² Larsson, s. 69-71.

utgörs av miljömässigt, ekonomiskt och socialt ansvarstagande. Företagens samhällsansvar där samtliga av Grankvist och även hållbar utvecklings-begreppets parametrar tas i hänsyn.¹⁰³ Grafström et al använder socialt ansvar som en direkt översättning av CSR vilken sedan kan inkludera olika affärshändelser för samhällsansvar. Vart frågeställningen och syftet hämtar sin definition av socialt ansvar åskådliggörs därför tydligast om CSR benämns såsom bolagens övergripande samhällsansvar. Inom samhällsansvaret ryms sedan samtliga tre områden, ekonomiskt, miljömässigt och socialt ansvar. Att som Grafström et al och i viss mån även Svenskt näringsliv översätta CSR till bolagens sociala ansvar och under den terminologin inkludera miljömässigt, ekonomiskt och socialt arbete skapar i uppsatsförfattarens mening förvirring. Följaktligen kommer uppsatsens fortsättningsvis behandla socialt ansvar såsom Grankvist avgränsar det. Uppsatsförfattaren har försökt tydliggöra detta i nedanstående figur:

Figur 2 en överblick av CSR:s områden.

Här kommer uppsatsen definiera på socialt ansvarstagande såsom en del av ett aktiebolags totala samhällsansvar. Det vill säga rutan längst upp till höger. Grankvist lyfter som exempel på socialt ansvarstagande fram den indiska industrimagnaten Tata Steels sociala ansvarstagande som ett exempel. Företaget införde åtta timmars arbetsdag så tidigt som 1912, 1915 erbjöd företaget gratis sjukvård till sina anställda och 1920 införskaffade företaget en bidragsfond för anställda som hade det svårt.¹⁰⁴ McDonalds genomförde en kampanj där de kommunicerade ut på annonser att de inte anställer greker, turkar eller peruaner, de anställer individer. Syftet med kampanjen var att kommunicera ut att bolaget kommit långt i sitt integrationsarbete och att de ansåg det vara trist att så många stod utanför arbetsmarknaden.¹⁰⁵

¹⁰³ Se kapitel 2.

¹⁰⁴ Grankvist, s. 92.

¹⁰⁵ Grankvist, s. 106.

3 Socialt ansvar ur ett transaktionsperspektiv

Det här kapitlet behandlar de under kapitel två definierade begreppet om socialt ansvar ur ett perspektiv på transaktioner vid affärshändelser vilka ämnar ta socialt ansvar. Kapitlet problematiserar och kategoriserar affärshändelserna så att de blir lättbegripliga inför det aktiebolagsrättsliga perspektivet i kapitel fyra.

3.1 Inledande ord om kategoriseringen

När ett företag genomför affärshändelser vilka ämnar ta ett socialt ansvar så är det objektivt sätt svårt att veta vad motivet är. I de flesta fall så pekar utredningen i kapitel två på att ett ökat CSR-arbete kan ge en ökad avkastning vilket kan ta sitt uttryck genom att specifik arbeta med socialt ansvar. Samtidigt visar Carolls CSR-pyramid på förekomsten av ett filantropiskt ansvar, ett ansvar vilket vare sig utgör ett krav av samhället eller ett förväntat ansvar. Aktiviteterna exemplifierade under 2.3.2 avsnittet som Tata Steel och McDonalds genomfört har inneburit tre saker. Det ena är att värde lämnar aktiebolaget eftersom affärshändelserna representerar en kostnad. Det andra är att affärshändelserna har ett effektmål att bidra med socialt mervärde. Det sista är att affärshändelserna inte är utan värde för aktiebolaget eftersom de bidragit med förbättrat anseende eller gladare medarbetare.¹⁰⁶

När ett värde lämnar aktiebolaget framställs i det följande som en pil med spetsen i höger riktning. För att underlätta kategoriseringen och av aktiviteternas sociala ansvar.

X

X= värde vilket lämnar aktiebolaget

När sedan ett värde återkommer till aktiebolaget illustreras det av en pil i motstående riktning. Vad värdet utgörs av beror självfallet på vad som utgör ett ”värde” för föreliggande bolag.

Y

Y= värde vilket kommer åter till aktiebolaget

¹⁰⁶ Grankvist s. 91-92.

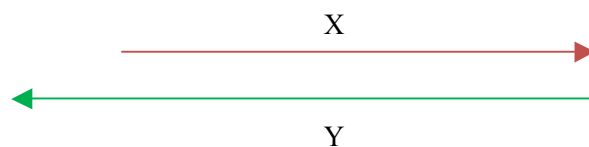
Det här värdet kan utgöras av ett direkt värde, ett värde vilket går att mäta *direkt*. Exempelvis att ett företag i utbyte mot pengar, får varor i utbyte. Värdet som återgår kan också komma *indirekt*. Såsom en ökad försäljning till följd av ett ökat anseende eller ett godare rykte.

I fallet med Swedbank vilka skänkte värdefulla namnrättigheter, tillsynes helt benefikt, till en antimobbingsorganisation så uppkommer frågan varför ett aktiebolag genomför en aktivitet vilket är tillsynes filantropisk. När nedanstående avsnitt diskuterar problematiken är det därför lämpligt att diskutera enklare modell för investeringar och affärsbeslut. En vanlig modell är alternativkostnadsteorin. Alternativkostnaden utgörs av den förlorade intäkt ett företag går miste om genom att inte använda resurser enligt bästa alternativ.¹⁰⁷ Det går därför att påstå att en motivering till varför ett beslut att genomföra en aktivitet valts framför ett annat kan bero på att företaget genom att genomföra en aktivitet får en större intäkt än när vederbörande företag väljer en linje vilket genererar en lägre intäkt. Det är inte otänkbart att företaget genomför ett affärsbeslut som är etiskt tvivelaktigt och legalt tillåtet kan få en negativ intäcksström. Affärsbeslutet kan även genomföras utifrån det alternativ vilket tros ge högst total avkastningen av investeringen eller på den investering vilken tros minimera de totala nettokostnaderna (skillnaden mellan investeringskostnaden och intäkterna investeringen genererar). Sammanfattningsvis går det därför att dra slutsatsen att alldeles oavsett modell för affärsbeslut så får det valda alternativet sägas ha valts för att dess önskade effektmål rent spekulativt har tänkts vara positivare än övriga alternativ. Uppsatsförfattaren utgår därför ifrån att det valda alternativet har valts eftersom det ansetts ge högst värde enligt det effektmål, exempelvis socialt eller monetärt, vilket företaget vill uppnå och att eventuella alternativkostnader är inräknande i det värde som transaktionen representerar. Således går att bortse från eventuella alternativkostnader förknippade med andra investeringsalternativ eftersom de kostnaderna i de fallen ska adderas till den totala kostnadsmassan för det valda alternativet. Fortsättningsvis kommer därför de tre följande uppställningarna kretsa kring när en transaktion har skett genom att ett värde har lämnat aktiebolaget. Utgångspunkten för diskussionen blir hur stort värde som återges till företaget och vad effektmålen har önskats vara.

¹⁰⁷ National Encyklopedin 1.

3.2 Transaktion A - Affärshändelser vilka ger ett positivt nettoflöde tillbaka till aktiebolaget.

Ett aktiebolag vilket väljer att genomföra en aktivitet vilken tar socialt ansvar genom en transaktion där värde lämnar bolaget kan förvänta sig någon form av returvärde. Det mest typiska kan vara ett aktiebolag som väljer att köpa in Fair Trade produkter som sedan säljs vidare till ett högre värde än inköpspriset. Ett sådant utbyte vill uppsatsförfattaren rubricera som ett scenario där företaget direkt får tillbaka ett värde i utbyte mot det värde som lämnar aktiebolaget. Även i de fall företaget genom en sponsorrelation genomför en aktivitet i form av transaktion så representerar sponsorrelationen oftast ett värde, oftast genom publicitet i samband med den agenda aktiebolaget sponsrar. I båda de ovanstående fallen får aktiebolaget ett värde tillbaka mer eller mindre direkt även om värdets storlek kan vara svårare att uppskatta. I de fall där mottagaren inte lämnar något värde i utbyte, utan där transaktionen sker helt benefikt ur mottagarens subjektiva uppfattning så kan transaktionen ändå utgöra en situation där aktiebolaget återfår ett värde. Ett så kallat goodwill värde.¹⁰⁸ I ett samhällsklimat där företagen inte förväntas, dock önskas bära ett filantropiskt ansvar kan företaget vinna på att klä in aktiviteten så att den iklär sig karaktären av en gåva efter det anses vara mer generöst än i det fall aktiebolaget får ett direkt utbyte från mottagaren. I det här fallet kommer värdet åter *indirekt* från en ökad goodwill. Ett typiskt exempel vore företag vilka donerar stora summor pengar till välgörenhet, utan något krav på motprestation och därmed upplever en ökad försäljning till följd av den ökade goodwillen.

X= värde vilket lämnar aktiebolaget

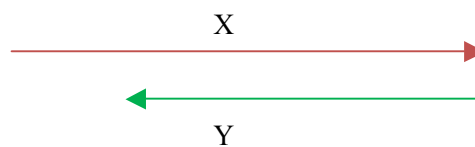
Y= värde vilket kommer åter till aktiebolaget

Förhållande $Y > X$

¹⁰⁸ National Encyklopedin 2, ej att förväxla med goodwill vid företagsvärdering och redovisning.

3.3 Transaktion B - Affärshändelser vilka ger ett negativt nettoflöde av värde tillbaka till företaget.

Ett företag kan även välja att genomföra en aktivitet för vilken de kommer tillbaka ett värde till företaget, direkt eller indirekt, ett värde vilket totalt sett blir mindre än det värde vilket lämnade företaget. Ett exempel på en sådan aktivitet kan vara att företaget genom sponsring ej får tillbaka ett värde vilket motsvarar det pris man betalade för sponsorskapet. Företaget kan sälja varor till ett lägre pris än marknadsvärdet såsom en aktivitet, därigenom går det direkt att se hur pass stort det direkta värdet som bolaget återfår blir. Notera även att intäktskillnaden att sälja till marknaden uppställs som en alternativkostnad vilken adderas till kostnadsmassan i X, varför att sälja till under marknadspriset alltid direkt resulterar i att X är större än Y avseende värdet som återkommer *direkt* till företaget. I det fall att företaget därtill inte heller åtnjuter någon goodwill, en goodwill vilken kan resultera i indirekta intäkter så pass stora att det sammanlagda värdet överstiger värdet på de varor företaget sålt till under marknadsvärdet. Ett tredje exempel kan vara att ett företag utför tjänster gratis såsom en aktivitet, då tas resurser i form av exempelvis arbetskraft från aktiebolaget. Den goodwill företaget återfår ger ett indirekt värdeflöde tillbaka till företaget, värdet överstiger dock inte det värde vilket transfererades i samband med att tjänsterna utfördes utan motprestation.

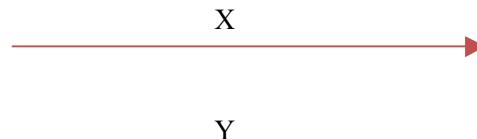
X= värde vilket lämnar aktiebolaget

Y= värde vilket kommer åter till aktiebolaget

Förhållande $Y < X$

3.4 Transaktion C - Affärshändelser vilka inte ger något värdeflöde tillbaka till företaget alls

Läsaren förstår att släktskapet mellan transaktionerna aktuella i affärshändelserna i avsnitt 3.2 och avsnitt 3.3 helt och hållet beror på hur mycket värde som objektivt kan sägas ha återkommit till aktiebolaget efter att aktiviteten genomförts. Sponsring, köp av fair trade märkta varor och gåvor kan vara aktuellt i både exempel A och B. I nedanstående figur illustreras fallet när ett värde lämnar aktiebolaget såsom i samband med en aktivitet och att värdet som återfås antingen är noll eller mindre än noll. Ett typ exempel på en sådan aktivitet skulle kunna vara att företaget vidtar dyra miljömässiga rutiner vilka vida överstiger kraven på företagets handhavande. Ett annat exempel kan vara att företaget skänker stora summor pengar till större eller mindre sociala frågor. För att det de båda uppställda exemplen inte ska kunna sägas generera något värde tillbaka till företaget direkt eller indirekt, så kan inte affärshändelserna kommunicerats ut till företagets kunder. Således finns det ingen goodwill att vinna och inga indirekta effektmål kan sägas bli möjliga att uppnå. Ett annat eventuellt exempel vilket kan bli aktuellt är om företaget har en lokal hemmamarknad och stödjer ett motstående socialt intresse på en annan lokal marknad. Företaget kan ifrågasättas för att inte stödja intressen på den lokala hemmamarknaden eller så ger inte aktiviteten någon goodwill bland företagets kunder.

X= värde vilket lämnar aktiebolaget

Y= värde vilket kommer åter till aktiebolaget

Förhållande $Y \leq 0$

4 Möjligheten att ta socialt ansvar i ett svenskt aktiebolag

Det här kapitlet behandlar möjligheten till sådana transaktioner behandlade under kapitel tre utifrån den svenska aktiebolagsrättens regelverk. Kapitlet inleder att spegla transaktionerna med reglerna om aktiebolagets syfte. Den andra delen av kapitlet behandlar transaktionerna i ljuset av reglerna kring värdeöverföringar, såsom definierade enligt aktiebolagsrätten. Slutligen avhandlas transaktionernas överensstämmande med verksamhetsföremålet.

4.1 Socialt ansvar och syftet

4.1.1 Aktiebolag med vinstsyfte till fördelning mellan aktieägarna

Reglerna för ändamålet med ett aktiebolags verksamhet anges i 3 kap. 3 § ABL. Bestämmelserna utgår från att aktiebolagets syfte är att bereda aktieägarna vinst.¹⁰⁹ Om syftet är detta krävs ingen särskild bolagsordningsändring.¹¹⁰ Presumtionen är inget nytt påfund utan även i propositionen till 1895 års aktiebolagslag återfinns följande citat:

*”Lika naturligt som det å en sidan är, att aktieegaren, hvilken i regeln förvärfvat sin aktie allenast i syfte att bereda sig högsta möjliga afkastning af sitt kapital och derföre också saknar annat intresse för bolagets angelägenheter än det, som har sin grund i berörda syfte...”*¹¹¹

Ovanstående citat återspeglar sig än idag i den *vinstpresumtion* som återfinnes i 2005 års aktiebolagslag 3 kapitlet § 3: *”Om bolagets verksamhet helt eller delvis ska ha ett annat syfte än att ge vinst till fördelning mellan aktieägarna, skall detta anges i bolagsordningen”*.¹¹² Det råder således en presumtion om inte en annan lydelse är stiftad i bolagsordningen att aktiebolaget skall bereda aktieägarna vinstmedel utifrån verksamhetsföremålet.¹¹³ Den här vinstsyftespresumtionen motiveras även av

¹⁰⁹ Nerep & Samuelsson, 2009, s. 203.

¹¹⁰ Kristiansson & Skog, s. 25.

¹¹¹ Prop. 1895:6 s. 117.

¹¹² 3 kap. 3 § ABL.

¹¹³ Johansson, 2009, s. 65.

propositionen till 2005 års aktiebolagslag.¹¹⁴ Samt i propositionen till 1975 års aktiebolagslag.¹¹⁵

Vinstsyftet sammanfogar aktieägarnas intresse med borgenärernas vilket delvis förklarar associationsformens framgångar.¹¹⁶ Vinstsyftet är också en stor anledning till varför ett aktiebolag kan appellera investerare och varför borgenärerna kan få en underlättad kreditbedömning av aktiebolaget.¹¹⁷ Aktieägarna ges i förhållande till aktiebolaget en ställning som residualtagare till vinsten från verksamheten aktiebolaget bedriver.¹¹⁸ Aktiebolagets förmåga att begränsa aktieägarnas personliga ansvar i förhållande till aktiebolagets verksamhet har spelat en avgörande roll i aktiebolagets popularitet.¹¹⁹ Residualrätt innebär att de får dela på den vinst som uppkommer när aktiebolagets fordringar är betalda.¹²⁰ Att syftet anges i bolagsordningen handlar om att definiera frågan vad som är den ekonomiska idén med aktiebolagets verksamhet.¹²¹ Enligt Bergström och Samuelsson vore det svårare att skilja mellan den makt aktieägarna utövar och den kontroll bolagsledningen bedriver över aktiebolaget utan ett så pass väldefinierat mål som vinstsyftet utgör.¹²² Vinstsyftet får betydelse för affärsbesluten i ett bolag.¹²³ För att nyansera innebörden av vinstmaximering i enlighet med vinstsyftet så måste även värdet på aktierna spegla värdet på det egna kapitalet.¹²⁴

Tanken är att bolagets ledning ska få en frihet att utforma en effektiv affärsverksamhet så att den genererar ett överskott även om detta är förknippat med risker för aktieägarna.¹²⁵ Summan av alla framtida kassaflöden vilka aktieägarna kan erhålla från sin investering utgör värdet på det egna kapitalet.¹²⁶ Nutida kassaflöden har ett högre värde än framtida flöden och ska därför diskonteras med en diskonteringsränta vilken ska spegla såväl tid och osäkerhetsaspekter.¹²⁷ En transaktions affärsmässighet kan angripas först när den uppenbart har varit ”*oägnad*” att verka enligt aktieägarnas vinstintresse.¹²⁸ Om CSR och vinstsyftet så skriver Bergström och Samuelsson att affärsmässigheten att ta ett ansvar baseras på vinstsyftes egen logik, eftersom att inte ta ett ansvar kan minska intäkterna, vilket motiverar varför ett sådant ansvar tages av vinstdrivande aktiebolag.¹²⁹ Ett sådant

¹¹⁴ Prop. 2004/05:85 s. 219.

¹¹⁵ Prop. 1975:103 s. 476.

¹¹⁶ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 51.

¹¹⁷ Ibid.

¹¹⁸ Nerep & Samuelsson, 2009, s. 204.

¹¹⁹ Sandström, 2010, s 47.

¹²⁰ Nerep & Samuelsson, 2009, s. 205.

¹²¹ Sandström, 2010. s. 20, fotnot 7.

¹²² Bergström & Samuelsson, 2012, s. 52-53.

¹²³ Sandström, 2010, s. 257.

¹²⁴ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 55.

¹²⁵ Sandström, 2010, s. 257.

¹²⁶ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 55.

¹²⁷ Ibid.

¹²⁸ Sandström, 2010, s. 257.

¹²⁹ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 286-287.

ansvarstagande kan dessutom vara ge en extra lönsamhet och att det således är underordnat det övergripande målet om att bereda aktieägarna vinst.¹³⁰

4.1.2 Aktiebolag med vinstsyfte med annan fördelning än mellan aktieägarna. – blandat syfte

Aktieägarna kan på avseende avkastningsrätten sätta någon annan i sitt ställe genom att ändra bolagsordningen.¹³¹ Det är inte tvunget att vinstsyftet som sådant som ändrats utan bara för vem vinstsyftet verkar för.¹³² Syftet kan även vara blandat så att en specifik del av bolagets vinst går till ett ideellt ändamål, exempelvis utbildning och resterande del till fördelning mellan aktieägarna.¹³³ För att ändra rätten om vinstmaximering till aktieägarna så måste en ändring ske av bolagsordningen.¹³⁴ En sådan ändring beslutas av bolagsstämman enligt 3:4 ABL.¹³⁵ Det kan även i bolagsordningen föreskrivas om att vissa aktier saknar rätt till vinst och att andra aktier har en begränsad rätt i en vanlig ordning erhålla vinst och likvidationskvot.¹³⁶ En föreskrift förmånlig för tredje man kan när helt ändras av röstberättigade aktieägare så att hela vinsten återigen gives till aktieägarna eller en annan tredje man.¹³⁷ Tredje man kan inte ens vid ett stämmobeslut, trots lydelse i bolagsordningen, klandra ett beslut vilket ger aktieägarna all vinst.¹³⁸

4.1.3 Två eller flera syften

Ovanstående redogörelse innebär inte att vinstsyftet som besluts Kriterium nödvändigtvis har övergivits.¹³⁹ Bergström och Samuelsson ställer sig frågan om inte vinstsyftet kan kompletteras med andra målsättningar?¹⁴⁰ Nerep & Samuelsson menar att vinstkriteriet är det exklusiva besluts Kriteriet i aktiebolag och om mängden mål blir varierande kan inte aktiebolagets handhavande kontrolleras i termer av dess ekonomiska redovisning.¹⁴¹ Författarna illustrerar scenariot där två stycken oförenliga mål upphäver varandra och bolagets ledning blir tvungen att skapa ett nytt kompromissande mål vilket är oförenligt med vart och ett av de två ursprungliga målen.¹⁴² Avseende sammanblandningen mellan mål och medel exemplifierar Ohlsson att beroende på förekomsten av ett syfte i bolagsordningen eller ej, en avsaknad löser som bekant ut vinstpresumtionen i 3 kap. 3 § ABL, så kräver det olika tydliga lydelser avseende vilka CSR-krav som bolagets

¹³⁰ Samuelsson, Per, *Konkurrerande modeller för bolagsstyrning*, s. 5.

¹³¹ Nerep & Samuelsson, 2009, s. 204.

¹³² Bergström & Samuelsson, 2009, s. 43.

¹³³ Kristiansson & Skog, s. 26.

¹³⁴ Nerep & Samuelsson, 2009, s. 204.

¹³⁵ Andersson m.fl. s. 3:11.

¹³⁶ Johansson, 2011, s. 86-87,

¹³⁷ Kristiansson & Skog, s. 26.

¹³⁸ Bergström & Samuelsson, 2012. s. 217.

¹³⁹ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 50.

¹⁴⁰ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 53.

¹⁴¹ Nerep & Samuelsson, 2009, s. 206.

¹⁴² Nerep & Samuelsson, 2009, s. 206.

förpliktas följa.¹⁴³ En avsaknad av ett operationellt, ett för verksamheten styrande syfte resulterar i tillämpningen antingen ett ”*falskt syfte*” eller olika former av otydliga syften.¹⁴⁴ Ett falskt syfte är enligt Ohlsson när det faktiskt tillämpande syftet avviker från det från det angivna i bolagsordningen, ”*rättsliga*”.¹⁴⁵ Ohlsson menar att den ökade förekomsten av CSR-krav, nedskrivna i målrelaterade eller mer generella ordalag, får en påverkan på vinstkravet som ensam beslutnorm och att syftesbestämningen måste nyanseras för att inriktningen på vinst i kombination med målrelaterade CSR-krav ska kunna framföras rent operationellt.¹⁴⁶ Bergström och Samuelsson understryker att ABL bygger på förutsättningen att bolagets ledning är skyldig att företa handlingar och beslut i enlighet med aktiebolagets intressen.¹⁴⁷ Enligt författarna vore det otänkbart att separera ägande från kontroll om inte företaget hade ett väldefinierat mål. Om målen i ett aktiebolag mångfaldigas blir det svårt att utröna hur väl aktiebolaget sköts genom det ekonomiska utfallet.¹⁴⁸ ABL saknar en större aktieägaraktivitet vad gäller affärsverksamheten vilket ger ledningen stort handlingsutrymme för verksamheten. Ett handlingsutrymme ledningen förväntas använda lojalt gentemot aktiebolagets intressen.¹⁴⁹ Ohlsson ser att ett krav på adekvat formulerad verksamhet kommer exkludera olämpliga verksamheter från att drivas i företagsform samt att utvärderingen kommer att ske i takt med att syftesbestämningarnas lydelse övervägs vid sin utformning.¹⁵⁰ Det saknas rättspraxis i vilken utsträckning aktiebolagets resurser kan användas för att tillgodose ideella mål utan uttryckligt stöd i bolagsordningen.¹⁵¹

4.1.4 Aktiebolag utan konventionellt vinstsyfte

Göran Ohlsson visar i sin studie att privaträttsliga associationer används i större utsträckning än tidigare till andra syften än att primärt ge delägarna renodlad vinstmaximering.¹⁵² Bergström och Samuelsson pekar på att det finns en slentrianmässig användning av aktiebolag där eventuellt en annan associationsform hade vart mer lämplig.¹⁵³ Att ändra så att aktiebolagets verksamhet inte syftar att bereda vinst är svårare att ändra än att ändra vem vinstsyftet verkar för.¹⁵⁴ Det är lagligt och möjligt att driva ett aktiebolag för att tillgodose ideella eller andra ändamål, det ska dock anges i bolagsordningen.¹⁵⁵ Bedriver aktiebolaget en verksamhet där syftet inte är att bereda aktieägarna vinst så är avsikten att överskottet från verksamheten ska kvarstå i

¹⁴³ Ohlsson, s. 265.

¹⁴⁴ Ohlsson, s. 263.

¹⁴⁵ Ibid.

¹⁴⁶ Ohlsson, s. 264, 6 st.

¹⁴⁷ Bergström & Samuelsson, 2009, s. 97.

¹⁴⁸ Bergström & Samuelsson, 2009, s. 45.

¹⁴⁹ Bergström & Samuelsson, 2009, s. 64.

¹⁵⁰ Ohlsson, s. 263-266.

¹⁵¹ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 52ff.

¹⁵² Ohlsson, s. 261.

¹⁵³ Bergström och Samuelsson, 2012, s. 52.

¹⁵⁴ Nerep & Samuelsson, 2009, s. 204, avsnitt 3.2 2st.

¹⁵⁵ Kristiansson & Skog, s. 25.

aktiebolaget eller användas enligt föreskrift i bolagsordningen.¹⁵⁶ Utdelning är helt eller delvis förbjuden i sådana aktiebolag.¹⁵⁷ Saknas förmågan för aktiebolaget att fatta beslut utifrån vinstkriteriet uppkommer risken att företaget resursanvändning inte är effektiviserad eftersom beslutskriteriet blir ett annat än att minska kostnaderna.¹⁵⁸ Lagstiftaren ger ingen vägledning till hur ett ensamt, alternativt syfte, ska verka med det associationsrättsliga regelsystemet, vilket i mångt och mycket baseras på rörelsens ekonomiska resultat.¹⁵⁹

4.1.5 Syftet och affärshändelser vilka tar ett socialt ansvar

Huruvida det föreligger ett renodlat vinstsyfte, ett blandat syfte eller ickekonventionellt vinstsyfte påverkar möjligheterna till vilka aktiviteter som får sägas vara möjliga. Vid förekomsten av ett renodlat vinstsyfte är inte transaktioner aktuella i Transaktion A någon svårighet eftersom det värde vilket återkommer till aktiebolaget är större än det värde vilket lämnar. Eftersom alternativkostnader är inräknade i exemplet så kan inte en diskussion om alternativ vara aktuella. Där det däremot kan uppstå problem är om det finns en diskrepans mellan de subjektiva åsikterna om vilket värde som kommit åter till bolaget, särskilt om en betydande del är indirekt. Vad som däremot bör diskuteras är problematiken med att ett tudelat eller annat syfte än vinst. Om ett aktiebolag drivs med syftet att verka enligt ett specifikt syfte, annat än vinst och aktiebolaget företar affärshändelser vilka å ena sidan resulterar i vinst å andra sidan inte ligger i linje med det andra syftet så kan även affärshändelser enligt exemplet ovan stå i strid med det alternativa syftet. Det här ligger i linjen med det Göran Ohlsson diskuterar i sin avhandling om behovet av en adekvat syftesbestämning i de fall de avviker från vinstsyftet.¹⁶⁰ Bergström och Samuelsson å andra sidan menar att det finns en svårighet med ett delat syfte eftersom avvägningen mellan de två separata syftena blir svår och styrelsen får skapa ett tredje syfte att arbeta efter.¹⁶¹ Vid en avsaknad av ett regelrätt vinstsyfte så blir det också en diskussion om vad värdet aktiebolaget fått åter utgörs av. Är bolagets syfte att sälja produkter eller tjänster till så lågt pris som möjligt och aktiebolaget har fått ett värde högre än kostnaden åter till bolaget, så går det argumentera för att en Transaktion A är syftesvidrig.

I det fall att företaget företar en aktivitet vilket resulterar i en Transaktion B så är beslutet motstridigt mot ett regelrätt vinstsyfte eftersom ett värde större än motprestationen lämnar aktiebolaget. Här aktualiseras frågan huruvida beslutet att företa aktiviteten var tänkt att verka enligt vinstsyftet i egenskap av ett vettigt affärsmässigt underlag eller om beslutsfattaren på förhand avsåg att minska företagets förmögenhet till förmån för aktiviteten. Om beslutsfattaren kan visa att transaktionen avsåg att verka enligt vinstsyftet så bör transaktionen vara godkänd. Vid avsaknaden av ett affärsmässigt motiverat beslutsunderlag kan troligen en Transaktion B vara godkänd om syftet vilket aktiebolaget

¹⁵⁶ Sandström, 2010, s. 20.

¹⁵⁷ Ibid.

¹⁵⁸ Ohlsson, s. 69-70.

¹⁵⁹ Ibid.

¹⁶⁰ Ohlsson, s. 263.

¹⁶¹ Nerep & Samuelsson, 2009, s. 206.

verkar enligt är skiljt från att bereda aktieägarna vinst och transaktionen i övrigt ligger i linje med det övriga syftet. Är syftet blandat uppkommer problematiken vilket syfte som ska ha företräde.

I Transaktion C, när inget värde återfås till aktiebolaget borde det tydligt stå klart att en sådan transaktion strider mot varje förekommande fall av vinstsyfte. Självfallet kan en tillsyns föreliggande Transaktion C repareras av en idé om att tanken bakom beslutet har varit att aktiebolaget varit tvungna att företa aktiviteten och kostnaden för att inte genomföra aktiviteten varit större. I ett sådant fall får ändå ett värde, i form av minskade kostnader, sägas återgå till företaget och då föreligger ej någon renodlad Transaktion C. Ett fall där företaget endast genomför en Transaktion C utan att återfå något som helst värde åter bör det i stället vara frågan om en helt benefik handling utan inslag av affärsmässiga inslag och en sådan strider mot vinstsyftet. Vid fallet att syftet är skiljt från att bereda aktieägarna vinst kan troligen en sådan benefik transaktion vara godkänd om det ligger i linje med vederbörande i bolagsordningen angivna syftesbestämmelsens innebörd.

4.2 Socialt ansvar och reglerna om värdeöverföringar

4.2.1 Värdeöverföringar – några utgångspunkter

Ur ett aktiebolagsrättsligt hänseende finns det en legaldefinition av värdeöverföringar i 17 kap. ABL.¹⁶² I 1975 års aktiebolagslag användes begreppet utbetalning.¹⁶³ Sandström menar att den tidigare lydelsen ej var lyckad eftersom den anknöt till penningtransaktionen.¹⁶⁴ Erik Nerep anser inte värdeöverföringsbegreppet vara fullkomligt även om det är stringentare än utbetalning.¹⁶⁵ Begreppet är en gemensam beteckning för olika transaktioner vilka medför att förmögenhet lämnar bolaget.¹⁶⁶ Även bolagets vederlagsfria skuldökning kan också vara aktuellt att betecknas som en värdeöverföring.¹⁶⁷

Alla transaktioner ett aktiebolag beblandar sig med kan laglighetsprövas 17 kap. ABL.¹⁶⁸ Ett affärsbeslut vilket ämnat att bereda aktieägarna vinst, ska inte göra bestämmelserna om värdeöverföringar enligt 17 kap. ABL aktuella.¹⁶⁹ En ”*dålig affär*” är således inte en värdeöverföring enligt aktiebolagsrätten.¹⁷⁰ I det fall en transaktion är att se som en värdeöverföring enligt definitionen i ABL så blir följdproblematiken huruvida den är laglig eller olaglig.¹⁷¹ I 17 kap. 1 § ABL uppställs olika typer av värdeöverföringar,

¹⁶² Sandström. 2010. s. 290.

¹⁶³ SOU 1997:168 s.66 f.

¹⁶⁴ Sandström. 2010. s. 290 fotnot 1.

¹⁶⁵ Nerep, s. 375.

¹⁶⁶ Sandström, 2010. s. 290.

¹⁶⁷ Nerep. s. 375

¹⁶⁸ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 207.

¹⁶⁹ Sandström, 2010, s. 292.

¹⁷⁰ Skog, s. 84.

¹⁷¹ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 207.

följaktligen; vinstutdelning, förvärv av egna aktier, minskning av det egna bundna kapitalet för återbetalning till aktieägare och annan affärshändelse som medför att bolagets förmögenhet minskar och ej har en ren affärsmässig karakteristisk för aktiebolaget.¹⁷² Huruvida värdeöverföring kan vara olaglig antingen genom att bryta mot en borgenärsskyddsregel *eller* för att den strider mot en aktieägarskyddsregel.¹⁷³ Borgenärsskyddsreglernas syfte är att skydda aktiebolagets bundna kapital.¹⁷⁴ De 1 § paragrafen uppställda typerna av tillåtna värdeöverföringar har den gemensamma nämnaren att genomförandet av värdeöverföringen regleras på andra platser i aktiebolagslagen.¹⁷⁵ Det gäller vinstutdelning, förvärv av egna aktier och minskning av det bundna egna kapitalet för återbetalning till aktieägare.¹⁷⁶ Rättsverkningarna för otillåtna, lagstridiga, värdeöverföringar är beroende av hur legaldefinitionen i 17:1 ABL ska tolkas. 17 kap. 1 § ABL saknar motsvarighet i aktiebolagslagen (1975:1385).¹⁷⁷ Värdeöverföringar kan ske i en annan form av samstämmiga aktieägare, varom mera nedan.¹⁷⁸

4.2.2 Annan affärshändelse enligt 17:1 punkt fyra

En affärshändelse definierar Nerep och Samuelsson, med hänvisning till BFL 1 kap. 2 § 1 st. 7p. såsom alla förändringar i storleken och sammansättningen av bolagets förmögenhet som beror på företagets ekonomiska relationer med omvärlden, såsom in- och utbetalningar, uppkomsten av fordringar eller skulder allehanda transaktioner samt egna tillskott till och uttag ur verksamheten av pengar, varor eller annat.¹⁷⁹ Punkt 4 i 17 kap. ABL uppställer två rekvisit, det ena är att affärshändelsen ska medföra att bolagets förmögenhet minskar, det andra är att den ej har en ren affärsmässig karaktär för bolaget.¹⁸⁰ Det tåls att upprepas att beteckningen för transaktionen beskriven enligt 17:1 4e punkten ABL, ”affärshändelse” till trots, så kan transaktioner präglade av en ren affärsmässighet ej betecknas som en värdeöverföringen enligt aktiebolagsrätten.¹⁸¹ Lojalitetsplikten för aktiebolagets ledning gentemot bolagets intressen gör sig påmint om att det normalt är aktiebolagets vinstsyfte vilket står i centrum för affärsmässigheten i ledningsorganens beslut.¹⁸² Vilka beslut som kan anses vara affärsmässigt motiverade och i linje med bolagets bästa varierar från fall till fall.¹⁸³ Dessutom måste ledningen ta hänsyn till stämmans beslut.¹⁸⁴

¹⁷² Skog, s. 87.

¹⁷³ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 207.

¹⁷⁴ Sandström, 2010, s. 17.

¹⁷⁵ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 208.

¹⁷⁶ Ibid.

¹⁷⁷ Nerep & Samuelsson, 2009, s. 187.

¹⁷⁸ Skog, s. 87.

¹⁷⁹ Nerep & Samuelsson, 2009, s. 192-193.

¹⁸⁰ Skog, s. 87.

¹⁸¹ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 209.

¹⁸² Sandström, 2010, 251.

¹⁸³ Ibid.

¹⁸⁴ Ibid.

4.2.2.1 Förmögenhetsminskning

Förmögenhetsminskning innebär att aktiebolaget avsäger sig ett värde vid en transaktion till under marknadsvärdet.¹⁸⁵ Exempel kan vara att aktiebolaget avstår en fodran, felaktigt hyressättning eller räntenivå, försäljning av egendom till underpris, förvärv av egendom till överpris och bolaget lånar ut pengar till person utan betalningsförmåga.¹⁸⁶

4.2.2.2 Avsaknad affärsmässig karaktär

Rolf Skog anser att för att göra en bedömning om aktiebolagets möjligheter att besluta om en värdeöverföring utan ren affärsmässig karaktär så måste aktiebolagets verksamhetssystem granskas.¹⁸⁷ Skog bortser från andra syften än vinst, eftersom övriga syftet är ovanligt förekommande.¹⁸⁸ Skog lyfter fram att lagrummet i 17:1 4 stycket ABL inte är huvudregeln ej avser att förbjuda aktiebolaget att använda medel till att ”sociala välfärdsanordningar” för aktiebolagets anställda i den omfattning vilka ”enligt rådande uppfattning är påkallat, även om någon laglig skyldighet därtill inte skulle föreligga”.¹⁸⁹ Det råder en svårighet att avgränsa en misslyckad affärstransaktion eller en transaktion som på sikt affärsmässigt gynna aktiebolaget från en värdeöverföring.¹⁹⁰ Frågan uppkommer även om det föreligger något subjektivt rekvisit vid värdeöverföringar enligt 17:1 fjärde punkten ABL.¹⁹¹

4.2.3 Helt eller delvis benefika transaktioner

Nerep och Samuelsson skriver i sina kommentarer till aktiebolagslagen att transaktioner helt eller delvis kan ha benefika inslag. Klassificeringen är oberoende av hur transaktionerna formellt sett betecknats av aktiebolaget och mottagaren. Författarna lyfter fram försäljning av egendom till underpris, förvärv av egendom till överpris, utbetalning av lön eller arvode för tjänster eller arbete som endast delvis motsvarar utbetalningen, lånar ut medel till en ränta under den marknadsmässiga, tar lån högre än marknadsräntan, lämnar säkerhet utan vederlag eller avskriver fodringar.¹⁹² De rena gåvofallen, där det ej föreligger någon motprestation alls, bör jämföras med de delvis benefika enligt Nerep och Samuelsson. Det ska även sägas att transaktionen ska vara av en sådan betydelsegrad att följderna blir att aktiebolaget kan sägas ha åstadkommit en förmögenhetsminskning. Det är skillnaden mellan värdet på prestationerna som utgör värdeöverföringen.¹⁹³

Det saknas vägledning i ABL hur stor skillnad det måste vara mellan prestationerna för att förmögenhetsminskning ska anses vara tillämpligt.¹⁹⁴ Förarbetena benämner kortfattat

¹⁸⁵ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 209.

¹⁸⁶ Ibid.

¹⁸⁷ Skog, 2009, s. 105.

¹⁸⁸ Ibid.

¹⁸⁹ Skog, 2009, s. 106.

¹⁹⁰ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 209.

¹⁹¹ Ibid.

¹⁹² Nerep & Samuelsson, 2009, s. 196ff.

¹⁹³ Nerep & Samuelsson, 2009, s. 197.

¹⁹⁴ Ibid.

överföringar till aktieägare maskerade som affärsmässiga transaktioner som exempel.¹⁹⁵ Syftet med transaktionen ska enligt lagmotiven till 1975 års aktiebolagslag tolkas i ljuset av värdeskillnaden.¹⁹⁶ Det går dock inte att ensamt hänga upp en transaktion som en värdeöverföring för att den främjar en enskild aktieägare när transaktionen de facto i ekonomiskt hänseende gynnar aktiebolaget.¹⁹⁷ Det föreligger en presumtion för värdeöverföring om skillnaden mellan prestationernas värde är betydligt. Nerep och Samuelsson utesluter ej att den som medverkat i en sådan transaktion ges möjlighet att ge en alternativ bild över varför transaktionen genomförts.¹⁹⁸

4.2.4 Några förutsättningar för att en värdeöverföring ska vara lagenlig.

En tillåten värdeöverföring, vanligen en regelrätt, så kallad öppen vinstutdelning anges i 17 kap. 1 § 1 punkten ABL.¹⁹⁹ Först och främst så får inte en en regelrätt vinstutdelning inkräkta på bolagets bundna kapital.²⁰⁰ Reglerna om hur en öppen vinstutdelning ska handhas framgår av 18 kap. ABL. Utgångspunkten är att beslut om vinstutdelning ska fattas av aktiebolagets högsta organ, stämman.²⁰¹ Rätten att besluta om vinstutdelningen är en ickedelegerbar rättighet, vare sig genom ett enskilt fall eller genom bestämmelse i bolagsordningen.²⁰² Stämman kan enligt bolagsordningen vara skyldig att utge utdelning av visst belopp av utdelningsbar vinst och även vara skyldig att utge vinstmedel till minoritetsaktieägare enligt 18 kap. 11 § ABL.²⁰³ I det fall en sådan eller jämförbar skyldighet ej föreligger så kan stämman ej besluta om utdelning av ett större belopp än vad styrelsen föreslagit.²⁰⁴ Dessutom får inte utdelningen inkräkta på borgenärsskyddet i 17 kap. 3 § ABL.²⁰⁵ Aktieägarna kan om de är överens vid stämman sätta någon annan än sig själva som förmånstagare till vinsten.²⁰⁶ Vid fallet av en värdeöverföring vilken ej föregåtts av ett stämmobeslut, kan en formlös så kallad *förtäckt vinstutdelning*, ske om samtliga aktieägare är överens.²⁰⁷ Principen om att samstämmiga aktieägare kan godkänna en förtäckt vinstutdelning är inte uttryckligen stipulerad i ett lagrum i ABL men utgör gällande rätt.²⁰⁸ Ett beslut om värdeöverföring utan samstämmiga aktieägare är ett klandervärt beslut men resulterar ej i nullitet.²⁰⁹ En otillåten värdeöverföring aktualiserar en återbäringsskyldighet enligt 17 kap. 6 § ABL till en ont troende mottagare,

¹⁹⁵ Prop. 1975:103 s. 475.

¹⁹⁶ Nerep & Samuelsson, 2009, s. 198 med hänvisning till Prop 1975:6 s. 212.

¹⁹⁷ Prop. 2004/05:85 s. 372.

¹⁹⁸ Nerep & Samuelsson, 2009, s. 198.

¹⁹⁹ Sandström, 2010, s. 293.

²⁰⁰ Sandström, 2010, s. 300.

²⁰¹ Sandström, s. 303.

²⁰² Bergström & Samuelsson, 2012, s. 217.

²⁰³ Johansson, 2011, s. 91.

²⁰⁴ Ibid.

²⁰⁵ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 207.

²⁰⁶ Sandström, 2010, s. 303.

²⁰⁷ Ibid.

²⁰⁸ Ibid.

²⁰⁹ Andersson m.fl. s. 17: 7.

detta alldeles oavsett om värdeöverföringen skett till utomstående eller aktieägare.²¹⁰ Av intresse för uppsatsen är att vid förekomsten av lydelse i bolagsordningen vilken föreskriver att vinst ska användas på annat sätt än fördelning mellan aktieägare skapar en sådan lydelse som bekant ingen rätt för tredje man.²¹¹ Bestämmelsen inverkar dock på möjligheten för bolagets ställföreträdarens befogenhet skänka bort den del av årsvinsten vilken bestämmelsen i bolagsordningen anger ska givas till särskilt ändamål eller till tredje man.²¹²

4.2.5 Möjligheten till gåva enligt 17:5 ABL

I 17:5 ABL finns dessutom en möjlighet för ett bolag att ge gåvan för att tillgodose ideella ändamål:

*”Bolagsstämman eller, om saken med hänsyn till bolagets ställning är av ringa betydelse, styrelsen, får besluta om gåva till allmännyttigt eller därmed jämförligt ändamål, om det med hänsyn till ändamålets art, bolagets ställning och omständigheterna i övrigt får anses skäligt och gåvan inte strider mot 3§.”*²¹³

Gränserna för gåvomöjligheter har inte fastslagits i rättspraxis närmare än så att det måste rymmas inom vad som är utdelningsbara medel inom aktiebolaget.²¹⁴ Gåvan får ej strida mot borgenärsskyddet i 17 kap. 3 § ABL.²¹⁵ Följaktligen får inte gåvan vara av ett sådant värde att det påverkar bolagets bundna kapital eller strider mot försiktighetsregeln.²¹⁶ Det saknas emellertid rättspraxis vilken behandlar i vilken utsträckning ett aktiebolags resurser kan användas för att tillgodose ideella ändamål när det saknas stöd i bolagsordningen. Bergström och Samuelsson menar att olika synsätt kan få betydelse för tolkningen av stadgandet.²¹⁷ Sandström menar att gåvor med benefika inslag i samband med affärssedvanan inte utgör en värdeöverföring utan är en affärsbetingad händelse. Det samma får sägas gälla reklam och sponsringsinsatser.²¹⁸ Bergström och Samuelsson problematiserar ledningens möjlighet till gåva ytterligare:

*Antas att det föreligger en presumtion för att en gåva till ett allmännyttigt ändamål uppfyller vinstkriteriet, innebär detta att aktieägarna får bevisbördan för att så inte är fallet. I praktiken innebär 17 kap. 5 § i så fall att en domstol är hänvisad till skälighetsavgöranden grundade på de omständigheter som föreligger i det enskilda fallet.”*²¹⁹

²¹⁰ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 213.

²¹¹ Se avsnitt 4.1.2.

²¹² Bergström & Samuelsson, 2012, s. 212.

²¹³ 17. Kap. 5 § ABL.

²¹⁴ Johansson, 2011, s. 156.

²¹⁵ Bergström & Samuelsson, 2009, s. 227.

²¹⁶ Skog, s. 106.

²¹⁷ Bergström & Samuelsson, 2009, s. 44.

²¹⁸ Sandström, 2010, s. 295..

²¹⁹ Bergström & Samuelsson, 2009, s. 44.

Beslutanderätten ligger primärt på stämman även om styrelsen kan fatta beslut om gåvan är av ringa värde.²²⁰ Enligt Skog är det inte enligt rådande uppfattning så att bestämmelsen ämnar förbjuda aktiebolaget att använda medel till sociala välfärdsanordningar till anställda i den omfattning att det är anses vara påkallat men ej obligatoriskt.²²¹ Bolagsledningen får inte starta en verksamhetsgren vilken inte förväntas ge aktiebolaget en avkastning oavsett hur intressant verksamhetsgrenen kan tyckas vara. Det är inte varje transaktion som ej är förmånlig för aktiebolaget och förmånlig för tredje man vilken kan anses strida mot vinstsyftet.²²² Rolf Skog skriver att i den politiska debatten ibland görs gällande att aktiebolaget skulle ha en plikt mot samhälle och sina anställda att bedriva verksamhet som främjar sysselsättning även genom affärsbeslut vilka inte är ekonomiskt försvarbara ur aktiebolagets synpunkt. Skog menar att bolagsstämman respektive styrelsen inte har rätt att med *”öppna ögon förlösa bolagets medel på åtgärder, som inte ens vid en långsiktig bedömning kan försvaras som liggande i bolagets intresse”*.²²³ Nämnvärt är att en sådan gåva i princip kan anses stå i strid mot vinstsyftet.²²⁴

4.2.6 Värdeöverföringar och socialt ansvar

En Transaktion A bör inte under några omständigheter stå i strid med reglerna om värdeöverföringar om det objektivt går att visa att förmögenhetsminskning ej har skett eller att det objektivt kan säkerställas att det har skett i tron om en affärsmässighet för aktiebolaget. Då rör det sig inte längre om värdeöverföring. Skulle det objektivt säkerställas att en förmögenhetsminskning har skett, vilket kan vara förhanden när en stor del av värdet som återgår till företaget i en transaktion A utgörs av ett indirekt värde, så måste affärsmässighet påvisas.²²⁵ I alla andra fall rör det sig om en värdeöverföring och reglerna i 17 kap. ABL aktualiseras.

En Transaktion B är mer komplex frågeställning eftersom det här blir frågan om en objektiv affärsmässighetsbedömning eftersom det går att fastställa att förmögenhetsminskning har skett. Har transaktionen genomförts i tron att det ska inbringa ytterligare medel till företaget på kort eller lång sikt så blir det svårt att klandra beslutet om inte beloppet är av avsevärd storlek. Vid en avsaknad av ett objektivt säkerställt affärsmässighet så föreligger inget krav på subjektivt rekvisit enligt Bergström och Samuelsson.²²⁶ Eftersom en delvis benefik och delvis affärsmässig transaktion kan vara för handen enligt Nerep och Samuelsson så kan bestämmelserna aktualiseras i de fall

²²⁰ Bergström & Samuelsson, 2012. s. 227.

²²¹ Skog, s. 106.

²²² Ibid.

²²³ Skog, s. 106.

²²⁴ Sandström, 2010, s. 294 4 st.

²²⁵ Skog, s. 168.

²²⁶ Bergström & Samuelsson, 2012 s. 209.

ett aktiebolag genomfört transaktion och endast delvis kan motivera för en affärsmässighet i den genomförda affärshändelsen.²²⁷

En Transaktion C utgör ett ren benefik transaktion och därför aktualiseras bestämmelserna om gåva. Eftersom närvaron av en affärsmässig parameter bortses härifrån eftersom inget värde har tillskansats företaget i form av goodwill värde till följd av den generositet ett företag kan tänkas få av en ”offentlig” gåva. Enligt 17 kap. så bör värdet på en sådan gåva vara ringa för att vara tillåten. Om annat så måste givandet av en mer omfattande gåva beslutas av bolagets stämma.²²⁸

Både Transaktion B och C kan vara aktiebolagsrättsligt godkända om det finns föreskrift i bolagsordningen vilken stadgar att annan person eller ändamål än aktieägarna ska erhålla vis del av vinstbeloppet.²²⁹ En sådan transaktion, enligt Sandström en så kallad förtäckt utdelning, kan även i efterhand godkännas av samstämmiga aktieägare.²³⁰ Frågan är dock hur en sådan samstämmighet kan nås i till exempel ett publikt aktiebolag. Enligt Skog så är den här typen av transaktioner aktiebolagsrättsligt förbjudna om aktiebolaget ska bedrivas med vinst.²³¹ Självfallet kan även samstämmiga aktieägare på stämman besluta om utdelning till tredjeman eller annat intresse.²³² Samtliga värdeöverföringar får ej inkräkta borgenärsskyddet genom att hota bolagets bundna kapital.²³³

²²⁷ Nerep & Samuelsson, 2009, s. 198.

²²⁸ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 210.

²²⁹ Kristiansson & Skog, s. 26 och Bergström & Samuelsson, 2012, s. 212.

²³⁰ Sandström, 2010, s. 303.

²³¹ Skog, s. 106.

²³² Bergström & Samuelsson, 2012, s. 217.

²³³ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 207.

4.3 Verksamhetsföremålet

Enligt 3:1 ABL så ska verksamheten vilken aktiebolaget bedriver anges till sin art. Så länge verksamheten är laglig kan den bedrivas av aktiebolaget. Således är det ej endast ekonomisk verksamhet såsom kommersiell, industriell eller annan utpräglad affärsmässig verksamhet vilken kan bedrivas i aktiebolagsform. Även ideellt betonad verksamhet såsom utbildning, upplysningsverksamhet kan bedrivas i aktiebolagsform.²³⁴ I punkt tre 3:1 ABL stadgas det att utformningen av lydelsen av verksamhetsföremålet bör vara så tydlig att det ej råder någon tvekan om för aktiebolagets intressenter vad aktiebolaget ska ägna sig åt. Det finns således ett angelägenhet om att beskrivningen är tydlig.²³⁵ Avgränsningen i lydelsen har dock ej ansetts kunna vara mer begränsad än ”till sin art”.²³⁶ Det kan därför påstås att definitionen av verksamhetens art får innebörden om aktiebolaget skall verka i en eller flera branscher.²³⁷ Framförallt eftersom en snäv lydelse rent hypotetiskt hade kunnat blockera smärre omstruktureringar.²³⁸ Spannet av definitionen verksamhetens art får konsekvensen för aktieägarna vilka inte behöver tolerera beslut företagna av bolagsorgan vilka uppenbarligen är oförenliga med verksamhetsföremålet.²³⁹ Bolagsstämman får inte bestämma en användning för bolagets tillgångar vilket är främmande för bolagets verksamhetsföremål.²⁴⁰

Rättstillämpningen står för den närmare avgränsningen av lagrummet och där har vaga uttryck såsom ”industriell verksamhet” ej varit tillräckligt medens ”Järntillverkning och järnförädling” ansetts fullgott.²⁴¹ Lagrummet ger ett skydd för aktieägare att bolagsstämman och styrelse ej ska kunna fatta sådana beslut för vilka en transaktion uppenbart strider mot verksamhetsföremålet.²⁴² Att frånga den beskrivning av verksamheten som aktieägarna kommit överens om benämns ofta att handla *ultra vires*, utan förmåga.²⁴³ Det finns två rättsfall där ett beslut ansetts strida mot verksamhetsföremålet, NJA 1987 s. 394 respektive NJA 2000 s. 204. I båda fallen avyttrades aktiebolagets egendom så att bolagets inte längre kunde bedriva den i verksamhetsföremålet definierade verksamheten.²⁴⁴ En vidare eller oklar definition av verksamhetsföremålet får den praktiska följden att bolagsstyrelsen problemfritt kan addera verksamheter från flera branscher inom ramen för lydelsen i verksamhetsklausulen. Motsatsvis blir en snävare lydelse för verksamhetsföremålet art

²³⁴ Andersson et al. s. 3:3-4.

²³⁵ Andersson et al. s. 3: 4.

²³⁶ Prop. 2004/05:85 s. 228.

²³⁷ Sandström, 2010, s. 75.

²³⁸ Andersson et al. s. 3: 4.

²³⁹ Sandström, 2010, s. 75.

²⁴⁰ Skog, s. 249.

²⁴¹ Andersson et al. s. 3: 4.

²⁴² Af Sandberg, s. 136.

²⁴³ Af Sandberg, s. 136 fotnot 14.

²⁴⁴ Af Sandberg, s. 137 fotnot 16.

lättare att objektivt bedöma vart verksamheten är avgränsad till.²⁴⁵ Nerep och Samuelsson poängterar dock att det av rättspraxis ger bolagsföreträdarna ett stort handlingsutrymme.²⁴⁶ Det är endast bolagsstämman vilken har behörighet att ändra aktiebolagets bolagsordning vilket framgår av 7 kap. 42-45 §§ ABL. Huvudregeln i 42 § är att det råder ett majoritetskrav om minst två tredjedelar av de biträdda rösterna såväl som de företrädde aktierna på själva stämman. En ändring av verksamhetsföremålet får ej stå i strid med den aktiebolagsrättsliga generalklausulen. Det främsta syftet med den aktiebolagsrättsliga generalklausulen är att skydda minoritetsägare. Generalklausulen vilar på likhetsprincipen, ett förbud mot handlingar som strider mot bolagets syfte och ett förbud mot handlingar som ger en aktieägare otillbörliga fördelar eller är till nackdel för bolaget eller aktieägare. En handling eller åtgärd kan klassas som otillbörlig även i de fall de inte direkt gynnar någon med en stark ekonomisk anknytning till majoritetsägaren i bolaget. Generalklausulens grunder och principer läggs samman vid en bedömning om huruvida generalklausulen har överträtts.²⁴⁷ Göran Ohlsson påpekar en intressant kausalitet mellan verksamhetsföremål vilka ämnar bedriva en verksamhet med ett socialt mervärde kan stå i direkt strid med vinstsyftet.²⁴⁸ Kristiansson & Skog skriver att aktiviteter vilka understödjer eller främjar bolagets verksamhetsföremål är godkänd verksamhet att företa.²⁴⁹

4.3.1 Verksamhetsföremålet och socialt ansvar

Affärer i enlighet med de i Transaktion A kan stöta på patrull enligt bestämmelsen om verksamhetsföremålets omfång. Skulle ett aktiebolag genomföra affärshändelser så att det kan sägas stå utanför verksamhetsföremålet så behöver det inte accepteras av aktieägarna. Om aktiviteten står i strid med en fortsatt möjlighet att verka enligt verksamhetsföremålet så har praxis fastslagit att det en sådan aktivitet inte är godtagbar om en aktieägars intresse kränks.²⁵⁰ Något som även kan poängteras är att i det fall verksamhetsföremålet är betingat och avgränsat till exempelvis handel med fair trade-märkta produkter, hur ska då en bedömning ske om aktiebolaget börjar handla med andra produkter? I de flesta fall bör dock en Transaktion A vara godkänd enligt reglerna verksamhetsföremålet eftersom det i typfallet är en understödjande aktivitet för aktiebolaget.²⁵¹

En Transaktion B utreds på samma sätt som en Transaktion A. Grunden blir en diskussion huruvida verksamheten faller innanför ramarna av föremålet för verksamheten bedriven i aktiebolaget vilken bedrivs för att uppnå aktiebolagets syfte. Om vederbörande aktiebolag gynnar en specifik aktieägars intressen i strid mot verksamhetsföremålet så kan en minoritetsaktieägare klandra beslutet.

²⁴⁵ Sandström, 2010, s. 75 fotnot 26.

²⁴⁶ Nerep & Samuelsson, 2009, s. 185.

²⁴⁷ Sandström, 2010, 199-206.

²⁴⁸ Ohlsson, s. 51-53.

²⁴⁹ Kristiansson & Skog, s. 25.

²⁵⁰ Af Sandberg, s. 136.

²⁵¹ Jfr. Kristiansson & Skog s. 25.

En Transaktion C skiljer sig inte nämnvärt mot A och B i avseende av problematiken gentemot verksamhetsföremålet. Att sälja saker till underpris kan ibland ske i en koncern, exempelvis från helägt dotterbolag till moderbolag. Finns det då inga minoritetsaktieägarintressen att beakta så är inte en Transaktion C där värdet på motprestationen är så liten som noll vara ett aktiebolagsrättsligt problem.

5 Några slutsatser och avslutande kommentarer

5.1 Gällande rätt

Uppsatsen redogör för begreppen kring socialt ansvar och avgränsar socialt ansvar till att vara en del av ett bolags totala potentiella samhällsansvar. Följden blir att socialt ansvar är avgränsat till att vara effekten av en specifik affärshändelse bolaget genomfört.

Gällande rätt ger aktiebolag stora möjligheter att ta ett socialt ansvar så länge det hamnar inom syftet. Är ett aktiebolags syfte att bereda aktieägarna vinst så uppkommer inga syftesspecifika problem med aktiebolagets sociala ansvar så länge det föreligger en affärsmässighet som beslutsunderlag för affärshändelsen eller att affärshändelsen gett ett värde tillbaka till aktiebolaget, samt att värdet inte är av en avsevärd betydelse. Den svenska aktiebolagsrättens presumtiva bestämmelser ger inte automatiskt ett vinstdrivande aktiebolag någras större möjligheter att ta ett socialt ansvar. Ändringar i bolagsordningen måste företas av aktieägarna eller så får aktieägarna godkänna aktiviteter i strid mot vinstsyftet före eller efter transaktionen.

Reglerna om värdeöverföringar aktualiseras inte om affärshändelsen helt skett enligt en objektiv affärsmässig bedömning eller om det är objektivt fastställt att en förmögenhetsminskningen ej uppstått. För de delar där endast en del varit benefik så uppställer aktiebolagsrätten en svårighet och otydlighet för bolagsledningarna att genomföra benefika transaktioner till utomstående om det inte finns en särskild föreskrift i bolagsordningen vilket gör annan person eller ändamål än aktieägaren till förmånstagare för vinsten. Felaktigt genomförda transaktioner vilka tar ett socialt ansvar kan godkännas i efterhand av samstämmiga aktieägare. Stämman kan även besluta om att ge en allmännyttig gåva av ett större värde och styrelsen kan ge gåvor av mer ringa värde. Det saknas dock rättspraxis kring bedömning av gåvornas tillåtna storlek vid ett annat syfte än ett renodlat vinstsyfte. Det kan påstås att möjligheten till gåva är det som sätter taket för hur stor ett icke affärsmässigt socialt ansvar tillåts vara för ett vinstdrivande aktiebolag.

Om aktiebolagets sociala ansvar sker som stödjande affärshändelser till det övergripande verksamhetsföremålet så uppställer ABL inga hinder för ett socialt ansvar. Skulle däremot affärshändelserna vilka ger effekten att aktiebolaget tar ett socialt ansvar bli så omfattande i antal eller storlek att de skulle kunna sägas hindra verksamhetsföremålet så behöver inte aktieägarna tolerera sådan verksamhet eftersom det hamnar utanför verksamhetsföremålet. Verksamhetsföremålet kan också användas för att avgränsa aktiebolagets verksamhet till viss typ och kan där anges att företaget ska bedriva verksamhet vilken ger ett socialt effektmål.

5.2 De lege ferenda

Samtliga scenarier visar att så länge det går att objektivt påvisa en affärsmässighet i det sociala ansvaret så uppställer inte gällande aktiebolagsrätt några hinder för socialt ansvar. Undantaget är om ansvaret blir så pass omfattande att inkräktar på verksamhetsföremålet. Kontroversen uppstår istället om det finns en avsaknad av objektiv affärsmässighet. I de fall kan ett aktiebolag med ett regelrätt vinstsyfte ha problem att ta ett socialt ansvar. Utan att gå in på en lämplighetsdiskussion om aktiebolagens sociala ansvar, så kan det påstås att under förutsättningen att lagstiftaren vill att aktiebolagen ska ta ett större, kanske filantropiskt ansvar så saknas det tydliga regler för detta i aktiebolagsrätten.

Ett sätt att på ett lämpligt sätt skapa en förutsägbarhet på en marknad, vilken även får antas efterfråga att aktiebolagen tar ett socialt ansvar är att göra det svårare att frångå lydelse i aktiebolagsordningen om att delar eller hela vinsten ska gå till tredje man eller annat ändamål än till vinstutdelning för aktieägarna. Särskilt i beaktning av att aktiebolagsformen används mer och mer för ideella ändamål så kan det ligga i stiftarnas intresse att ”låsa” vem aktiebolaget vinst ska vara till förmån får, helt eller delvis. Tanken förklaras av att stiftarna eller aktieägarna kan vilja skydda det sociala intresset även efter de lämnat en majoritetspost eller från giriga minoritetsägare. Det är inte heller omöjligt att spekulera kring att en marknad vilken efterfrågar ett socialt ansvar hade fått en positiv effekt på aktieägarnas totala avkastning om det på förhand framgår att en viss procent av aktiebolagets överskott ska gå till ett specifikt ändamål.

5.3 Slutsats

Den svenska aktiebolagsrätten ger goda möjligheter till ett aktiebolag att ta ett socialt ansvar så länge ansvaret sker i enlighet med en tanke om affärsmässighet och inte inkräktar på verksamhetsföremålet. När det sociala ansvaret ämnar att bli större än vad som är affärsmässigt motiverat så stöter aktiebolaget först och främst på problemet med aktiebolagets vinstsyfte, vilket går att ändra. Sekundärt begränsas möjligheten till ett socialt ansvar i vinstdrivande företag genom aktiviteter utan affärsmässighet begränsas till att värmeöverföringar endast kan enligt aktieägarnas välvilja eller möjligheten för styrelsen att ge en gåva av ringa värde. Vid företag med annat syfte än vinst så är rättsläget mer oklart. Sker dock det sociala ansvaret i enlighet med ett sådant syfte och samtidigt inte inkräktar på verksamhetsföremålet så uppställs inga direkta legala hinder för ett socialt ansvar så länge det faller inom aktiebolagsrättens övriga bestämmelser för skyddsvärda intressen.

Källförteckning

Offentligt Tryck

Internationellt

Act amending the Danish Financial Statements Act.

A/HRC/4/35 HUMAN RIGHTS COUNCIL Fourth session Item 2 of the provisional agenda; *IMPLEMENTATION OF GENERAL ASSEMBLY RESOLUTION 60/251 OF 15 MARCH 2006 ENTITLED "HUMAN RIGHTS COUNCIL"* (hämtad 2012-10-19 <http://www.regeringen.se/content/1/c6/11/11/52/e900d081.pdf>)

A/HRC/11/13 HUMAN RIGHTS COUNCIL Eleventh session Agenda item 3; *Business and human rights: Towards operationalizing the "protect, respect and remedy"* (hämtad 2012-09-24 <http://www.regeringen.se/content/1/c6/11/11/52/ec718c81.pdf>)

Corporate Social Responsibility: National Public Policies in the EU, Europeiska kommissionen, 2011.

Compendium of public CSR policies in the EU 2011 (hämtat 2012-10-15 <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=331&newsId=1012&furtherNews=yes>)

KOM(2001) 366 slutlig, framlagd av kommissionen, *GRÖNBOK - Främjande av en europeisk ram för företagens sociala ansvar*, Bryssel den 18.7.2001.

KOM(2011) 681 slutlig, MEDDELANDE FRÅN KOMMISSIONEN TILL EUROPAPARLAMENTET, RÅDET, EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN OCH REGIONKOMMITTÉN, *En förnyad EU-strategi 2011–2014 för företagens sociala ansvar*, Bryssel den 25.10.2011.

OECD Guidelines for Multinational Enterprises 2011 EDITION (hämtad 2012-10-20 <http://www.oecd.org/daf/internationalinvestment/guidelinesformultinationalenterprises/48004323.pdf>)

United Nations General Assembly, *"United Nations Millennium Declaration,"* Resolution 55/2, United Nations A/RES/55/2, 18 September 2000.

UK Companies Act (2006)

Nationellt

Prop. 1985:6.

Prop. 1975: 103 *Regeringens proposition med förslag till ny aktiebolagslag, m.m.*

Prop. 2004/05:85 *Ny aktiebolagslag.*

SOU 1997:168 *Vinstutdelning i aktiebolag.*

SOU 2004:104, *Betänkande av Kommittén för utbildning för hållbar utveckling.*

Litteratur

Af Sandberg, Catarina, *Aktiebolagsrätten, Danmark: Studentlitteratur*, 2006.

Andersson, Jan: *Medelbar skada och aktieägares skadeståndsanspråk*, Nordisk Tidskrift i Selgskabsrett 1999:3

Bernitz, Ulf, *Finna rätt- Juristens källmaterial och arbetsmetod*, 11 uppl., Stockholm, 2010.

Bergström, Claes; Samuelsson, Per; *Aktiebolagets grundproblem*, 3 uppl., Norstedts Juridik, 2009.

Bergström, Claes; Samuelsson, Per; *Aktiebolagets grundproblem*, 4 uppl., Norstedts Juridik, 2012.

Borglund, Tommy; De Geer, Hans; Hallvarsson, Mats; *Värdeskapande CSR: hur företag tar socialt ansvar*, Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag, 2008.

Caroll, Archie B., *The Pyramid of Corporate Social Responsibility: Toward the Moral Management of Organizational Stakeholders*, Vol. 34, No. 4, *Business Horizons*, 1991.

Crowther, David; Rayman-Bacchus, Lez; *Perspectives on Corporate Social Responsibility*, Aldershot, Ashgate Publishing Limited, 2004.

Friedman, Milton; *Capitalism and Freedom*, Chicago (1962); *the Social responsibility of Business is to Increase its Profits*, *New York Magazine*, 13 September 1979.

Grafström, Maria; Göthberg Pauline; Windell Karolina, *Företagsansvar i förändring*, 1:2 uppl., Liber AB, Malmö, 2010.

Grankvist, Per, *CSR- Corporate Social Responsibility i praktiken*, 2 uppl., Malmö: Liber AB, 2012.

Hawking, David E., *Corporate Social Responsibility Balancing Tomorrow's Sustainability and Today's Profitability*, New York, PALGRAVE MACMILLAN, 2006.

Henningfeld, Judith; Pohl, Manfred; Tolhurst, Nick; THE ICCCA HANDBOOK ON CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY, Chichester, John Wiley & Sons Ltd, 2006.

Kates, Robert W., "What is sustainable development - goals indicators, values and practice", Environment: Science and Policy for Sustainable Development, April 2005 vol 47, nr 3.

Kristiansson, Björn; Skog, Rolf; Bolagsordningen *Praktisk vägledning – exempel på formuleringar*, Stockholm: Industrilitteratur AB, 2002.

Larsson, Lars-Olle, *Hållbar affärsutveckling*, Stockholm: FAR SRS Förlag, 2009.

Mayson, Stephen W, et al, *On Company Law*, Oxford: Oxford University Press, 2008.

Nerep, Erik; Samuelsson Per; *Aktiebolagslagen – en lagkommentar*, Thomson Reuters AB, Stockholm, 2009.

Nerep, Erik; *Aktiebolagsrättslig analys – ett tvärsnitt av nyckelfrågor*, Stockholm: Norstedts Juridik, 2010.

Peczenik, Aleksander, *Vad är rätt? Om demokrati, rättsäkerhet, etik och juridisk argumentation*, 1995, Norstedts Juridik AB.

Sandström, Torsten: *Svensk aktiebolagsrätt*, 3e uppl., Stockholm: Norstedts Juridik, 2010.

Sandström, Torsten: *Svensk aktiebolagsrätt*, 4e uppl., Stockholm: Norstedts Juridik, 2012.

Samuelsson, Per, *Konkurrerande modeller för bolagsstyrning*, Liber Amico-rum Reinhold Fahlbeck, Lund: Juristförlaget i Lund, 2005.

Skog, Rolf, *Rodhes Aktiebolagsrätt*, 22e uppl., Stockholm, Norstedts Juridik, 2009.

Praxis

NJA 1987 s. 394

NJA 2000 s. 204

Elektroniska källor

CSR Sweden

<http://www.csrsweden.se/OmCSRSweden.aspx> (hämtad 2013-01-02)

Dagens Nyheter 1

<http://www.dn.se/ekonomi/redovisad-hallbarhet-gynnar-affarer> (hämtad 2012-08-11)

Dagens Nyheter 2

<http://www.dn.se/ekonomi/se-etik-som-en-mojlighet-for-affarerna> (hämtad 2012-08-11)

Dagens Nyheter 3

<http://www.dn.se/nyheter/framesport/swedbank-skanker-arenanamnet-till-friends> (hämtad 2012-08-19)

FN 1

<http://www.unglobalcompact.org/aboutthegc/thetenprinciples/humanRights.html> (hämtad 2012-10-24).

National Encyklopedin 1

<http://www.ne.se/alternativkostnad>

National Encyklopedin 2

<http://www.ne.se/goodwill/184170>

Regeringen 1

<http://www.regeringen.se/sb/d/10894> (hämtat 2012-10-24).

Svenskt näringsliv

http://www.svensktnaringsliv.se/fragor/csr/csr-ansvarsfullt-foretagande_12246.html (hämtat 2012-12-21)

Svensk Standard Standardisering 1

<http://www.sis.se/tema/iso26000/varfor-iso-26000/> (hämtad 2012-10-16.)

Svensk Standard Standardisering 2

www.sis.se/sociologi-service-foretagsorganisation-och-ledning-och-administration/foretagsorganisation-och-foretagsledning/allmant/ss-iso-260002010
hämtad 2012-10-16.

Bilaga A

Human Rights

Principle 1: Businesses should support and respect the protection of internationally proclaimed human rights; and

Principle 2: make sure that they are not complicit in human rights abuses.

Labour

Principle 3: Businesses should uphold the freedom of association and the effective recognition of the right to collective bargaining;

Principle 4: the elimination of all forms of forced and compulsory labour;

Principle 5: the effective abolition of child labour; and

Principle 6: the elimination of discrimination in respect of employment and occupation.

Environment

Principle 7: Businesses should support a precautionary approach to environmental challenges;

Principle 8: undertake initiatives to promote greater environmental responsibility; and

Principle 9: encourage the development and diffusion of environmentally friendly technologies.

Anti-Corruption

Principle 10: Businesses should work against corruption in all its forms, including extortion and bribery.

Källa: <http://www.unglobalcompact.org/aboutthegc/thetenprinciples/humanRights.html>
(hämtad 2012-09-24)

